

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

29E JAARGANG

WOENSDAG 26 JANUARI 1944

No. 1440

COMMISSIE VAN REDACTIE:

*J. F. ten Doesschate; P. Lieftinck (tijdel. afwezig);
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
M. F. J. Cool (Redacteur-Secretaris).*

H. W. Lambers — Adjunct-Secretaris.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p. p. in Nederland f 20,85 per jaar („Prijsvaststelling No. 052, IM. 312"). Buitenland en koloniën f 23,— per jaar. Abonnementen kunnen met elk nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het blad gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de administratie: Nieuwe Binnenweg 175a, Rotterdam (C.) tel. 38340.*

BERICHT.

Aan de abonne's van ons weekblad wordt beleefd verzocht het abonnementsgeld voor het jaar 1944, ten bedrage van f 20,85 voor het binnenland en f 23,— voor het buitenland (voor boekhandelaren resp. f 16,35 en f 19,—) („Prijsvaststelling No. 052, IM 312"), vóór 1 Februari a.s. te voldoen op girorekening 8408, ten name van het Nederlandsch Economisch Instituut, of op onze rekening bij de heeren R. Mees & Zóonen, alhier.

Na dien datum zullen wij over het betreffende bedrag, verhoogd met incassokosten, per kwitantie disponeren.

M. C.

INHOUD:

	Blz.
Vóór vijf en twintig jaar	44
Het recht van den werknemer op den intellectueelen eigendom door <i>Dr. J. C. van Leeuwen</i>	44
Winst uit landbouwbedrijf in den zin van het besluit op de inkomstenbelasting 1941 door <i>Mr. L. J. Schiethart</i>	48
Theoretisch en reëel lidmaatschap van bedrijfsorganisaties door <i>Mr. A. Stempels</i>	50
Werkloosheidsbestrijding in Zwitserland: het plan-Zipfel door <i>Mr. J. Barents</i>	52
Maandcijfers	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	54
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	55
Statistieken	
Stand van 's Rijks kas, Bankstaten	55

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Op de geldmarkt blijft de ruimte onverminderd aanhouden bij gebrek aan factoren, die het tegendeel zouden kunnen bewerken. In de laatste weken is het boven de markt hangende onbelegde bedrag eerder nog toegenomen, deels doordat de Schatkist haar, in het begin van de maand ontstane, zeer omvangrijke creditsaldo bij de centrale bank is gaan aanwenden, deels omdat de aanwas van de buitenlandse wisselportefeuille de stijging van den biljettenomloop overtrof.

De obligatiemarkt heeft weinig verandering te zien gegeven, hoewel hier en daar een, uiterst geringe, reactie viel waar te nemen. De leening 1938, die de vorige week een oogenblik wist te monteeren tot 100⁹/₁₆, onder den druk van geconcentreerde vraag, en die toen ook al was teruggelopen tot 100¹/₂, stelde zich op om en nabij pari. Ook de spoorwegleening van 1937 heeft sinds het hoogste punt van de vorige week een inzinking te registreeren gehad met ruim een halve punt. De 3¹/₂ % leeningen '42 en '43 schommelden tusschen 99¹⁶/₁₆ en pari, derhalve een fractie lager dan de vorige week. De omzetten op de obligatiemarkt waren vrij omvangrijk en hooger dan in de eerste weken van het jaar, hoewel het recordcijfer van de vorige week Vrijdag niet meer behaald kon worden.

Zeer opvallend was de omvangrijke omzet in pandbrieven, die vrijwel geheel geconcentreerd was op Maandag 17 dezer, toen de Westlandsche Hypotheekbank, de Amsterdamsche, en de Zuid-Hollandsche Hyp. Bank (beide laatste behorende tot het concern van de Westlandsche) tezamen rond f 3 miljoen pandbrieven afgaven. Naar verluidt zou deze afgifte in verband staan met de aflossing van de pandbrieven der Residentie Hyp. Bank (ook behorende tot het concern-Westlandsche). Geheel duidelijk is deze transactie niet, want men mag toch aannemen, dat de houders van pandbrieven Residentie Hyp. Bank vrijwel alle gebruik zullen maken van de geboden gelegenheid tot omwisseling in pandbrieven Westlandsche à 101. In verband met de geldende voorschriften, inzake toewijzing van fondsen met stopkoers, was de Westlandsche achteraf genoodzaakt nog een bedrag pandbrieven af te geven van bijna 3 ton, welke omzet in de cijfers van Donderdag is verwerkt. De recente maatregel, terzake van de loopende orders in pandbrieven, waarvoor orderprovisie werd voorgeschreven voor het handhaven van loopende opdrachten, heeft maar weinig roeyementen uitgelokt, zoodat de achterstand in deze categorie nog steeds zeer aanzienlijk blijft.

Het tekort aan ander beleggingsmateriaal dan staatsfondsen heeft zich ook duidelijk gedemonstreerd in de overteekening van de nieuwe leening Rotterdam, waarvan de inschrijvingsvoorwaarden allerminst bijzonder aantrekkelijk waren. De oververzadigdheid van den belegger met staatsleeningen heeft hier haar invloed doen gelden.

VOÓR VIJF EN TWINTIG JAAR.

UIT „ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN” VAN 22 JANUARI 1919.

„De theevoorziening heeft in ons land tot vele klachten aanleiding gegeven. In September 1917 trad de distributie in werking, waarbij de maximumprijs voor de eerste hand op gemiddeld 84 c., voor den winkelier op f 1,40, later verhoogd tot f 1,45 per $\frac{1}{2}$ kilo, werd vastgesteld. Een groot deel van den tusschenhandel was over het prijsverschil tusschen 84 en 140 cent ontevreden, bewerende, dat hun verdienste, in procenten uitgedrukt, geringer geworden was dan toen goede thee in de winkels voor een gulden en een daalder verkocht werd — er werd wel toegegeven, dat de winst, in centen weergegeven, dezelfde was gebleven, maar men beriep zich op duurder verpakkingsmateriaal, hoogere werkloonen, kleinere omzetten, enz.

De distributie was ook om een andere reden niet bijster populair en wel omdat weldra bleek, dat er veel te weinig thee te distribueeren viel. De „Lombok” toch, die in November 1917 van Batavia met 10.000 kisten vertrokken was, werd, zooals bekend, in Freetown (Sierra Leona) opgebracht — de lading kwam eerst na veel tijdverlies en vele moeilijkheden in Londen aan, werd daar meerdere maanden opgehouden, doch tenslotte arriveerde de thee, zij het ook in vrij ontredderden toestand, in het najaar van 1918 in ons land. Het vervoer van Londen naar Amsterdam kostte aan importeurs buitensporig veel geld, maar de Minister van Landbouw, Handel en Nijverheid weigerde daarmee rekening te houden en verklaarde zich niet bereid den eerstehandsprijs van 84 cent te verhoogen.”

Uit een artikel: „De theevoorziening in Nederland”.

HET RECHT VAN DEN WERKNEMER OP DEN INTELLECTUEELEN EIGENDOM.

De industrialisatie heeft niet alleen tal van vraagstukken doen ontstaan op het gebied van het arbeidsrecht, doch ook op verschillende andere terreinen van het recht. Intusschen is het eigendomsrecht op de vervaardigde producten nimmer een probleem geweest voor den handarbeider, daar het hem als de natuurlijkste zaak ter wereld voorkwam, dat de producten, die hij voor zijn werkgever vervaardigde, diens uitsluitend onbetwist eigendom werden. Verschillende factoren werkten samen tot de vorming van deze algemeen geldende opvatting. In de eerste plaats worden de grondstoffen, waaruit de producten worden vervaardigd, door den werkgever ter beschikking gesteld en blijven deze grondstoffen, ook tijdens de bewerking, het eigendom van den werkgever. Toch zou dit argument op zichzelf niet voldoende zijn om het eigendomsrecht van het voltooide product onomstootelijk aan den werkgever toe te kennen. Het Burgerlijk Wetboek zegt in artikel 661 uitdrukkelijk, dat „hij, die van eene niet aan hem toebehoorende stof een voorwerp van een nieuwe soort maakt, eigenaar wordt van dat voorwerp, mits hij den prijs der stof betale, en, zoo daartoe gronden zijn, de kosten, schaden en interessen vergoede”. Daarmede heeft de wetgever eens en vooral de opvatting vastgelegd, dat de arbeid belangrijker is dan het bezit en dat bij een botsing van deze belangen, de arbeid praevaleert boven den eigendom. Zooals vanzelf spreekt wordt in zoo'n geval aan den vorigen eigenaar een volledige schadeloosstelling toegekend, doch zijn eigendomsrecht op de stof, dat hij overigens tegenover iedereen kan handhaven, verliest hij ten gunste van hem, die uit deze stof door zijn arbeidsprestatie een nieuw voorwerp heeft tot stand gebracht.

Niet alleen de grondstoffen zijn echter het eigendom van den werkgever; doch ook de fabrieken, machines, werktuigen, enz., behooren in den regel aan den werk-

gever. Behalve de grondstoffen wordt dus ook het productie-apparaat door den werkgever gefinancierd, doch naar analogie van artikel 661 B.W. zullen wij toch moeten aannemen, dat iemand, die behalve de grondstoffen ook de werktuigen van een ander gebruikt, teneinde een nieuw voorwerp te vervaardigen, door zijn arbeidsprestatie eigenaar van dit voorwerp wordt en alleen verplicht is; behalve de waarde van de grondstoffen, tevens een billijke vergoeding voor het gebruik aan den eigenaar van de werktuigen te betalen.

Behalve de eigendom van grondstoffen en werktuigen, die op zichzelf wel bepaalde rechten op vergoeding, doch geen eigendomsrecht op de vervaardigde voorwerpen doet ontstaan, moet er dus een andere maatgevende factor bij het arbeidsproces bestaan, die de vruchten van den arbeid aan den werkgever doet toekomen. Deze factor kan alleen worden gezocht in de arbeidsovereenkomst, waarbij de werknemer zijn arbeidsprestatie tegen betaling van loon overdraagt aan zijn werkgever. Onverschillig, of de betaling geschiedt in den vorm van stukloon of van uurloon, gaat het recht op de resultaten van den arbeid over op den werkgever, krachtens de aangegane verbintenis. De overdracht wordt derhalve beheerscht door het verbintennisrecht, behoudens de speciale bepalingen, betreffende het arbeidscontract. In de overeenkomst worden dus de prestaties van beide partijen vastgelegd en, daar het de gewoonte is een arbeider voor bepaalde diensten aan te stellen of voor de diensten, die de werkgever hem zal opdragen, zullen ook alleen de resultaten van de bepaalde in het arbeidscontract genoemde werkzaamheden, of althans van den uitdrukkelijk aan den werknemer opgedragen arbeid, ten gunste van den werkgever komen. Het bovenstaande moge met een enkel voorbeeld worden toegelicht. Indien een arbeider in dienst wordt genomen als timmerman, zullen de resultaten van zijn timmerarbeid, die hij in dienstverband verricht, aan zijn werkgever toebehooren. Worden hem daarnaast, gedurende zijn arbeidstijd, door zijn werkgever ook andere werkzaamheden opgedragen, bijv. smidswerk, dan zal hij dit werk misschien op grond van zijn arbeidsovereenkomst kunnen weigeren, indien daartoe geldige redenen zijn aan te voeren, doch als hij de opdracht uitvoert, zullen ook de resultaten van dezen arbeid aan zijn patroon toebehooren. Geheel anders is het echter, als het een werkzaamheid betreft, waartoe hij niet speciaal is aangesteld en waartoe hij van zijn werkgever ook geen opdracht heeft gekregen. Indien een timmerman zich, in plaats van zijn timmerwerk te verrichten, bezig houdt met het vervaardigen van een schilderstuk, zal de werkgever op het schilderij geenerlei rechten kunnen doen gelden en zal dit in eigendom aan den timmerman toebehooren; zelfs indien de werkgever kan aantoonen, dat het door den werknemer gedurende zijn arbeidstijd en met grondstoffen van den werkgever is vervaardigd, zal de patroon hoogstens een actie kunnen instellen tot vergoeding van kosten, schaden en interessen, waarbij de verloren arbeidstijd mede in aanmerking kan worden genomen, doch nimmer eigendomsrechten kunnen doen gelden.

De arbeidsprestatie van den intellectueelen arbeider.

Toen het arbeidsproces een ingewikkelder vorm ging aannemen, werden ook werknemers ingeschakeld, die tot taak hadden de werkzaamheden van de handarbeiders voor te bereiden, te regelen en toezicht uit te oefenen. Het werk van den arbeider uit vroegeren tijd was zoowel van fysieken als intellectueelen aard, doch tengevolge van de voortschrijding der techniek werden deze beide functies meer en meer gescheiden. Zoodoende worden al sinds langen tijd de intellectueele prestaties in een bedrijf voor een groot deel geleverd door werknemers, die zelf geen of weinig fysieken arbeid leveren, een werkzaamheid, die voorheen vrijwel uitsluitend aan den patroon was voorbehouden, terwijl de andere medewerkers tot

taak hadden fysieken en intellectueelen arbeid te combineeren.

Door het inschakelen van werknemers, die tot taak hadden hoofdzakelijk onstoffelijke arbeidsprestaties te leveren in den vorm van gedachten betreffende werkmethode, bedrijfsvoering, techniek, reclame en andere soortgelijke onderwerpen, is de vraag naar het eigendomsrecht op deze onstoffelijke arbeidsprestaties op den voorgrond getreden. Ten deele heeft deze vraag geen actuele betekenis gekregen, door het feit, dat een eigendomsrecht op dergelijke intellectuele arbeidsprestaties door onzen wetgever niet wordt erkend. Een medisch hoogleraar aan een Rijksuniversiteit, die een geheel nieuwe methode voor een blindedarmoperatie bedenkt, zal zich geen zorgen behoeven te maken over het feit, dat hij in dienstverband werkzaam is bij het Rijk, noch over de vraag, of de kliniek, waarin hij zijn werkzaamheden verrichtte, en de instrumenten, waarvan hij zich bediende, door hemzelf, dan wel door zijn werkgever werden bekostigd, om de eenvoudige reden, dat een eigendomsrecht op een dergelijke operatieve methode niet bestaat. De betrokkene zal zich tevreden moeten stellen met het dikwijls onschatbare nut, dat hij aan de gemeenschap bewijst, en er zich verder in kunnen verheugen, dat anderen zijn methode toepassen, zonder dat hieruit voor hem echter eenig recht op een tastbaar materieel voordeel ontstaat.

Eigendomsrecht op intellectuele arbeidsprestaties.

De wetgever heeft echter een aantal intellectuele arbeidsprestaties uitgezonderd en regelingen getroffen, waardoor de resultaten van dezen arbeid, met uitsluiting van ieder ander, ten goede zullen komen aan hem, die den arbeid heeft verricht, welke regelingen, door de vele punten van overeenkomst met het eigendomsrecht, meestal onder de, overigens niet geheel te verdedigen, doch algemeen gebruikelijke, benaming „industrielen eigendom” worden samengevat. Van deze regelingen, waartoe ook de voor dit onderwerp van minder belang zijnde bepalingen, betreffende het Merkenrecht, den Handelsnaam en de ongeoorloofde mededinging behooren, zullen hier vooral de Auteurswet en de Octrooiwet ter sprake komen, terwijl daarnaast het Kweekersbesluit 1941 voor dit onderwerp van betekenis is. Laatstgenoemd besluit regelt de rechten der kweekers van nieuwe rassen van landbouwgewassen en ligt derhalve niet op het engere terrein van den industrielen eigendom, doch behoort tot het ruimere gebied van den intellectueelen of onstoffelijken eigendom, waartoe eveneens de hierboven genoemde wetten behooren, een verzamelaar, waaronder ook de zoeven vermelde Auteurswet, die hoofdzakelijk zaken van artistiek belang beschermt en met de techniek slechts in ver verwijderd verband staat, beter kan worden gerangschikt. Auteurswet, Octrooiwet en Kweekersbesluit hebben derhalve gemeen, dat zij de rechten op onstoffelijke goederen regelen en deze rechten in beginsel toekennen aan hem, die de intellectuele arbeidsprestatie heeft geleverd.

Verschillen tusschen fysieken en intellectueelen arbeid.

In tegenstelling tot den fysieke arbeider werkt de intellectuele arbeider in den regel zonder het gebruik van grondstoffen en dikwijls ook zonder het gebruik van hulpmiddelen of werktuigen. De hoeveelheid grondstoffen, die bij proefnemingen of bij het vervaardigen van modellen wordt gebruikt, is bovendien zoo gering, dat de eigendom van deze grondstoffen, bij een beschouwing over de rechten van den intellectueelen arbeider in dienstverband, veilig buiten beschouwing kan blijven. De hulpmiddelen nemen als regel eveneens een volkomen ongeschikte plaats in, doch kunnen in sommige gevallen, indien de beschikking over laboratoria of technische installaties noodig is, van grooter belang zijn, zonder dat zij echter ook in die gevallen van doorslaggevend betekenis mogen worden geacht. Terwijl de fysieke arbeider derhalve als regel

werkt met grondstoffen en hulpmiddelen, die aan zijn werkgever toebehooren, verricht de intellectuele arbeider vrijwel steeds zijn werk zonder grondstoffen en zeer dikwijls ook zonder gebruikmaking van hulpmiddelen. Het bovenstaande geldt niet alleen voor de nijverheid, waarop het octrooirecht van toepassing is, doch nog in veel sterker mate voor zaken van artistieke waarde, die door het auteursrecht worden beheerscht, waarbij grondstoffen en hulpmiddelen een meestal volkomen verwaarloosbaren factor vormen. Voor het terrein, waarop het Kweekersbesluit betrekking heeft, kan vrijwel hetzelfde gezegd worden, daar de waarde van de gebruikte zaden of knollen als consumptiegoed geenerlei belang heeft, terwijl de gebezigde hulpmiddelen meestal van zeer eenvoudigen aard zijn.

Behalve het verschil tusschen fysieken en intellectueelen arbeid met betrekking tot het gebruik van grondstoffen en hulpmiddelen, bestaat er nog een ander onderscheid, dat verband houdt met het tijdstip, waarop de arbeidsprestatie tot stand komt. De fysieke arbeider, die in dienstverband werkt, verricht zijn arbeidsprestatie gedurende zijn arbeidsuren en de resultaten van dit werk komen, zooals hierboven werd uiteengezet, in den regel ten goede aan den werkgever, uit hoofde van de arbeids-overeenkomst, terwijl er geen twijfel bestaat, dat de vruchten van zijn arbeidsprestaties, die hij buiten zijn arbeidsuren verricht, geheel aan hemzelf toevallen. De intellectuele arbeider daarentegen zal, ook als hij aan vaste arbeidsuren gebonden is, buiten zijn arbeidstijd aan de problemen, waarmede hij bezig is, doorwerken, terwijl het achteraf meestal ook voor hemzelf niet meer na te gaan is, op welk tijdstip de oplossing van het probleem of de eerste gedachte, die tot oplossing voerde, in zijn geest is ontstaan. Een scheiding tusschen intellectuele werkzaamheden, die gedurende den arbeidstijd tot stand zijn gekomen en krachtens de arbeidsovereenkomst derhalve aan den werkgever zouden toebehooren, en andere intellectuele prestaties, die buiten de arbeidsuren zijn verricht en mitsdien aan den werknemer zouden toekomen, is voor intellectueelen arbeid niet te maken.

Noodzakelijkheid van een regeling betreffende den intellectueelen eigendom.

Daarom is het beslist noodzakelijk gebleken een regeling te treffen met betrekking tot den persoon, aan wien het eigendomsrecht op de arbeidsprestatie van een intellectueelen arbeider in dienstverband toekomt. Zou een dergelijke regeling ontbreken, dan zou de werkgever steeds kunnen stellen, dat de intellectuele prestatie gedurende den arbeidstijd tot stand is gekomen, terwijl de werknemer daar tegenover zou kunnen volhouden, dat het een resultaat is, hetwelk buiten de arbeidsuren werd bereikt. Het bewijs zou voor beide partijen uiterst moeilijk te leveren zijn, hetgeen mede zou brengen, dat de werknemer, als het tot een procedure zou komen, waar hij in den regel de eischende partij zou vormen, meestal zou worden afgewezen, terwijl in de meeste gevallen de werknemer, als de economisch zwakkere partij, zich in de eischen van zijn werkgever zou moeten schikken, teneinde een procedure te voorkomen. Dientengevolge moest de vraag, of een intellectuele arbeider gedurende zijn arbeidstijd een prestatie heeft verricht, in dier voege worden gewijzigd, dat geen sprake is van verrichtingen gedurende de arbeidsuren, maar gedurende het dienstverband, waarbij het tijdstip, waarop de prestatie tot stand kwam, verder buiten beschouwing kan blijven, mits deze werd verricht, nadat het dienstverband een aanvang had genomen en vóór het tijdstip, waarop de arbeids-overeenkomst werd beëindigd. Zou men nu aannemen, dat de werkgever eigendomsrechten kan doen gelden op alle prestaties van den intellectueelen werknemer, dan zou deze laatste in een aanzienlijk ongunstiger positie komen te verkeren dan de overige werknemers, die uit-

sluitend fysieke arbeid verrichten, want laatstgenoemden behouden hun rechten op de prestaties, die zij buiten hun arbeidstijd verrichten, en kunnen zelfs beschikken over de vruchten van hun arbeid, indien deze niet behoort tot hun normale werkzaamheden, ook indien de verrichtingen plaats vonden gedurende den arbeidstijd, zooals hierboven op grond van art. 661 B.W. werd uiteengezet.

Het behoeft derhalve geen verwondering te wekken, dat tegen de aanspraken van werkgevers op alle intellectuele arbeidsprestaties van hun werknemers ernstig verzet is gerezen, vooral in die gevallen, waarin deze intellectuele prestaties tot de vorming van meer duurzame vermogensrechtelijke bestanddeelen kunnen leiden, hetgeen speciaal voorkomt op het zoeven genoemde gebied van den wettelijk beschermde intellectueelen eigendom, waar de prestaties aanleiding kunnen geven tot het verlenen van een octrooi, het ontstaan van een auteursrecht of de toekenning van een kweekersrecht. Aangezien in de industrie de meeste intellectuele arbeiders in dienstverband werkzaam zijn, zoodat ook de wetgever zich genoodzaakt heeft gezien aandacht te besteden aan het probleem van de eigendomsrechten op dit gebied, verdient het aanbeveling deze beschouwing voorloopig te beperken tot de intellectuele prestaties op het terrein van de nijverheid.

Het recht op octrooi voor uitvindingen van werknemers.

Indien op het gebied van de nijverheid een bijzondere intellectuele prestatie wordt verricht, die leidt tot een voorheen onbekend resultaat, zal daarvoor in den regel, krachtens de bepalingen van de Octrooiwet, door den uitvinder een octrooi kunnen worden verkregen. Een dergelijk octrooi geeft aan den houder het recht de vervaardiging van de geoctrooide producten of de toepassing van de geoctrooide werkwijze aan ieder ander te verbieden en vormt diengevolge een dikwijls waardevol vermogensbestanddeel. Het spreekt vanzelf, dat zoowel werkgever als werknemer hun rechten op een dergelijk octrooi willen handhaven, indien de uitvinding door een werknemer in dienstverband is gedaan. Bij den werknemer zal zulks vrijwel steeds het gevolg zijn van de directe materiele voordeelen, die hij van het octrooi verwacht, terwijl de werkgever, naast de directe materiele voordeelen, die het octrooi zullen opleveren, tevens belang zal hebben bij den voorsprong, die zijn bedrijf, tengevolge van de toepassing der nieuwe technische vinding, verkrijgt. Dit laatste zal speciaal het geval zijn, indien de uitvinding ligt op het gebied, waarop het bedrijf van den werkgever werkzaam is.

Uitgaande van de veronderstelling, dat bij het aangaan van de arbeidsovereenkomst geenerlei afspraak is gemaakt over de rechten op eventueel te verlenen octrooien, zal men moeten aannemen, dat, afgezien van een speciale wettelijke regeling, het octrooi toekomt aan den werknemer, die, als uitvinder, krachtens de Octrooiwet aanspraak op de octrooiverleening kan doen gelden. Zou men een andere opvatting huldigen, dan zouden door het aangaan van de arbeidsovereenkomst de rechten op alle arbeidsprestaties van den intellectueelen arbeider aan den werkgever overgaan, ongeacht het tijdstip, waarop de prestatie werd verricht, en zonder te letten op den aard van den geleverden arbeid. Ten tijde van het tot stand komen der Octrooiwet was men dan ook algemeen van oordeel, „dat het feit, dat een uitvinding gedaan was door iemand in dienstbetrekking, niet tengevolge had, dat het recht op de uitvinding toekwam aan den werkgever”¹⁾.

Overdracht van het octrooi door den werknemer.

Octrooien kunnen door den houder aan anderen worden overgedragen, terwijl algemeen wordt aangenomen, dat overdracht ook mogelijk is, nog vóór het tijdstip, waarop

¹⁾ Mr. W. H. Drucker: „Handboek voor de studie van het Nederlandsche Octrooirecht”, blz. 164.

de octrooiverleening tot stand komt. Hoewel de wet zulks niet uitdrukkelijk noemt, verzetten de bepalingen van de Octrooiwet zich er niet tegen, dat overdracht van eventueel later te verkrijgen rechten op uitvindingen plaats vindt. Ook de werknemer is dus bevoegd, zoowel over de uitvindingen, waarop hij te zijnen name octrooi heeft verkregen, als over de uitvindingen, die hij in de toekomst nog tot stand zal brengen, vrijelijk te beschikken. Hij kan deze rechten derhalve voor zichzelf behouden, dan wel aan anderen overdragen en over het algemeen bestaat er geen enkel bezwaar tegen, dat deze overdracht, indien de uitvinder dat wenscht, plaats vindt aan zijn werkgever. De overdracht kan in ieder afzonderlijk geval plaats vinden, nadat het octrooi is verleend, doch kan ook geschieden voor alle uitvindingen of voor bepaalde uitvindingen, die iemand gedurende een bij contract vastgestelde periode zal tot stand brengen. In het laatste geval stelt de uitvinder zijn geheele intellectuele arbeidsprestatie of zijn intellectuele verrichtingen op een bepaald gebied, gedurende een vastgestelde periode, ten dienste van een ander, zonder dat nochtans sprake behoort te zijn van eenig dienstverband. Indien iedereen vrij is op een dergelijke wijze over zijn onstoffelijke goederen, die hij in de toekomst zal verkrijgen, te beschikken, kan er in het algemeen geen reden bestaan om aan te nemen, dat de werknemer dit recht zou missen of althans een dergelijke overdracht aan den werkgever verboden zou zijn. Toch wordt deze laatste meening in de literatuur door velen verdedigd, met een beroep op de speciale bepalingen van artikel 10 der Octrooiwet.

De bijzondere bepalingen van artikel 10 der Octrooiwet.

Bij een nadere beschouwing van dit artikel moet vooropgesteld worden, dat een verbod tot overdracht van octrooien of van toekomstige rechten door den werknemer aan den werkgever door den wetgever volstrekt niet wordt genoemd en in de bewoordingen van de wet zelfs niet bij benadering wordt aangeduid.

Het eerste lid van artikel 10 stelt vast, dat, indien „iemand, die in dienst van een ander een betrekking bekleedt, welke aard medebrengt, dat hij zijn bijzondere kennis aanwende tot het doen van uitvindingen van dezelfde soort als die, waarop de octrooi-aanvraag betrekking heeft, de werkgever aanspraak heeft op octrooi.” In het tweede en derde lid wordt vervolgens bepaald, dat in al die gevallen de werknemer aanspraak heeft op een billijke vergoeding, indien deze niet geacht kan worden in het genoten loon verdisconteerd te zijn, terwijl hij bovendien het recht heeft op vermelding van zijn naam in het octrooi-schrift. Krachtens de uitdrukkelijke bepaling van het vierde lid zijn de voorschriften van lid 2 en 3 dwingend recht, zoodat hiervan dus nimmer mag worden afgeweken. Hoewel uit de bewoordingen van het eerste lid van artikel 10 uitsluitend blijkt, welke uitvindingen onder alle omstandigheden aan den werkgever toekomen, ook indien daarover noch in het arbeidscontract, noch in een afzonderlijke overeenkomst eenigerlei afspraak tusschen den werknemer en den werkgever is gemaakt, terwijl bovendien van de regeling, neergelegd in artikel 10, bij onderlinge overeenkomst kan worden afgeweken, daar zij geen dwingend karakter heeft, geven niettemin verschillende schrijvers aan deze bepaling een andere uitlegging. Zij meenen, dat dit artikel zoowel een verbod inhoudt aan alle werkgevers, die met hun werknemers een overeenkomst zouden willen aangaan, waarbij deze laatsten hun toekomstige rechten op uitvindingen, die niet gelegen zijn op het terrein hunner werkzaamheden, afstaan, alsook een verbod aan de werkgevers om met werknemers, die niet speciaal voor het doen van uitvindingen zijn aangesteld, eenigerlei overeenkomst over het afstaan van octrooirechten te sluiten, zelfs, indien het onderwerp van deze octrooien gelegen is op het gewone arbeidsterrein van deze werknemers.

Drucker spreekt als zijn stellige overtuiging uit, dat „het recht op de uitvinding alleen aan den werkgever toekomt, indien aan de vereischten van artikel 10¹ is voldaan, terwijl het daarvoor onverschillig is, of de arbeids-overeenkomst al dan niet ondubbelzinnig het recht op de uitvinding aan den werkgever toekent”²⁾.

Zooals uit bovenstaande aanhaling blijkt, acht hij het opnemen van een clause, betreffende de overdracht van het octrooi in de arbeidsovereenkomst, volkomen waarde-loos, daar, naar zijn meening, in beginsel de uitvinding toekomt aan den werknemer, desnoods in strijd met de bepalingen van het arbeidscontract. Uitvindingen van werknemers, die speciaal voor inventieve doeleinden zijn aangesteld en wier taak dus geheel of vrijwel uitsluitend op octrooieerbare resultaten is gericht, moeten hun rechten op grond van de wettelijke bepaling aan den werkgever afstaan, zoodat Drucker in deze gevallen een contractsclosure overbodig acht. Hij is van meening, dat de bepaling van artikel 10¹ uitsluitend betrekking heeft op gespecialiseerde intellectueele arbeiders. „Gevraagd zal moeten worden, in welken tak van het bedrijf (de werknemer) werkzaam was; of verbetering van de techniek lag in den aard zijner werkzaamheden; of hij behoorde tot het hogere personeel, van wien uiteraard eerder praestaties van intellectueelen aard kunnen worden verwacht dan van den met de handen werkenden arbeider. Er moet zijn een arbeider met een bijzondere kennis, van wien, tengevolge daarvan, bepaalde uitvindingen worden verwacht”³⁾.

Indien de wetgever werkelijk deze eischen had willen stellen, dan zou de extra belooning, waarover het tweede lid van artikel 10 handelt, zeer weinig zin hebben. Werknemers, speciaal aangesteld voor het doen van uitvindingen, in verband met de groote verwachtingen, die de werkgever ten opzichte van hun inventieven geest koestert, behooren inderdaad tot het „hogere personeel” en vormen dus een zeer kleine minderheid, doch tevens een groep, waarvan de salariering doorgaans wel zoodanig zal zijn, dat voor speciale bescherming door den wetgever in het algemeen en voor de toekenning van een extra belooning in het bijzonder, meestal weinig aanleiding zal bestaan. Veeleer zal moeten worden aangenomen, dat de wetgever het oog heeft gehad op de groote groep van werkers in industrieele bedrijven, die naast de vervulling van hun gewone taak voldoende belangstelling in het bedrijf hebben, om, ieder naar eigen aanleg en capaciteiten, te streven naar verbeteringen van het productieproces, waaraan zij deelnemen.

Toch huldigt ook Telders de opvatting, „dat de wijze van tewerkstellen er ook op moet zijn berekend, dat de arbeider uitvindingsarbeid praesteert”⁴⁾. Uitsluitend arbeiders, die voor inventieve doeleinden zijn aangesteld, verliezen, volgens zijn opvatting, hun octrooirechten, terwijl alle andere arbeiders hun rechten behouden, ja zelfs bij contract dit recht niet bij voorbaat aan hun werkgever mogen afstaan. Telders gaat zelfs zoover art. 10¹ tot het „ius cogens” te rekenen, ondanks het feit, dat in het vierde lid het regelend karakter van artikel 10¹ duidelijk wordt aangegeven.

Beide schrijvers zijn echter te sterk overtuigd van een groot onderscheid, dat zou bestaan tusschen intellectueele werknemers, die tot taak zouden hebben het bedrijf vooruit te helpen, te verbeteren, kortom, de productiecapaciteit te vergrooten en de overige arbeiders, het lagere personeel, dat uitsluitend de opgedragen dagtaak verricht, zonder zich op eenigerlei wijze met den gang van zaken in het bedrijf bezig te houden en zonder zich te bekommeren om verbeteringen, die ten gunste van het bedrijf, waarin zij werkzaam zijn, zouden kunnen worden aangewend.

Men kan echter ook de opvatting huldigen, dat onder alle groepen arbeiders van laag tot hoog werknemers zijn, die over meer dan normale capaciteiten beschikken en die bereid zijn deze gaven, wanneer zich de gelegenheid daartoe voordoet, in dienst te stellen van het bedrijf. De werkgever zal echter niet steeds bij voorbaat op de hoogte kunnen zijn van de geestelijke gaven, die zijn werknemers bezitten, doch hij zal in de arbeidsovereenkomst ten opzichte van allen de verwachting kunnen uitspreken, dat zij steeds er op bedacht moeten zijn het bedrijf, waarin zij werken, op een hooger peil te brengen. Het is wel haast vanzelfsprekend, dat hij daarbij het beding maakt, over dergelijke uitvindingen ten gunste van het eigen bedrijf te kunnen beschikken en de werkgever kan zulks doen, zonder het odium van onrechtmatige verrijking op zich te laden, daar artikel 10 lid 2 en 3 er voor zorgdragen, dat zoo noodig aan den uitvinder een passende belooning wordt toegekend en de eer van de uitvinding hem niet ontgaat. Indien de werkgever van bepaalde personen geen bijzondere verwachtingen koestert, dan is hij vrij om iedere aanduiding daarover in het arbeidscontract achterwege te laten en zullen deze personen, indien zij uitvindingen doen, het recht op het octrooi behouden. In alle andere gevallen zullen, uit hoofde van hun arbeidsovereenkomst, de werknemers geacht worden te behooren tot diegenen, waarvan, volgens de bewoordingen van de wet, verwacht wordt, dat zij hun „bijzondere kennis aanwenden tot het doen van uitvindingen”. Een afwijking van het geldende contractrecht is op dit punt volkomen overbodig, daar juist de wetgever door zijn bijzondere bepalingen een dam heeft opgeworpen tegen eenzijdige uitbuiting van dergelijke overeenkomsten door den werkgever. Hierbij mag er nog terloops op worden gewezen, dat het persoonlijk bezit van een octrooi, met alle daaraan in de practijk verbonden moeilijkheden, in de meeste gevallen voor den werknemer zeker niet verkieslijker behoort te zijn, dan een door den wetgever gegarandeerd recht op een billijke vergoeding wegens het gemis van octrooi.

De overdracht van uitvindingen, die geen betrekking hebben op het bedrijf.

De beide hierboven geciteerde schrijvers hebben, overigens volkomen terecht, bijzonder ernstige bezwaren tegen het bij voorbaat aan den werkgever afstaan van uitvindingen, die geenerlei verband houden met het bedrijf. Hun positief stelling nemen tegen iedere contractsclosure over afstand van toekomstige octrooirechten in arbeidsovereenkomsten is wellicht het beste te verklaren uit de vrees, dat de werknemers zoodoende elke intellectueele praestatie aan hun werkgevers zouden moeten overdragen, ook indien deze geenerlei verband zou houden met het bedrijf, waarin zij werkzaam zijn. Inderdaad zou de ratio van een dergelijke overeenkomst slechts gelegen kunnen zijn in het persoonlijk voordeel van den werkgever, doch het is volstrekt onnoodig te trachten, door middel van een gewrongen constructie van artikel 10, aan dergelijke laakbare handelingen paal en perk te stellen. Bovendien is er geen aanleiding om aan te nemen, dat overdracht van alle intellectueele praestaties, die iemand in de toekomst zal verrichten, in het arbeidscontract als contrabande zou moeten worden beschouwd, terwijl een dergelijke overdracht bij andere overeenkomsten zou zijn toegestaan. Op een symposium over Octrooibescherming en Techniek, in Januari 1938 te Delft gehouden, werd deze kwestie ter sprake gebracht door Prof. Mr. J. van Loon, die er op wees, dat uitvindingen, die voor het bedrijf van belang zijn, absoluut noodzakelijk aan den werkgever moeten worden toegekend, zonder evenwel te erkennen, dat daarmee de grens van het nuttige en noodige volkomen is bereikt. De conclusie van van Loon, dat ten aanzien van buiten het kader van het bedrijf vallende uitvindingen partijen vrij zijn de overeenkomst te maken,

²⁾ Mr. W. H. Drucker: „Handboek voor de studie van het Nederlandsche Octrooirecht”, blz. 170, No. 112.

³⁾ Mr. W. H. Drucker, idem, blz. 171.

⁴⁾ Mr. B. M. Telders: „Nederlandsch Octrooirecht”, blz. 93.

die hun goeddunkt, moet echter met beslistheid worden afgewezen⁵⁾.

Toen Drucker wees op de mogelijkheid, dat dergelijke contracten als strijdig met de goede zeden moeten worden beschouwd en derhalve nietig moeten worden geacht, had hij den sleutel voor een rationeele oplossing van deze kwestie in handen, doch hij heeft één en ander niet nader uitgewerkt⁶⁾. Indien een werkgever van zijn werknemer ook de uitvindingen opeischt, die geen verband houden met zijn bedrijf, overschrijdt hij verre de grens van het noodzakelijke, doch ontnemt bovendien aan den werknemer het recht, om, met een beroep op artikel 10 tweede en derde lid, zich een bijzondere belooning en de uitvinderseer te verschaffen, daar dit artikel uitsluitend betrekking heeft op uitvindingen, die verband houden met de werkzaamheden, welke door den uitvinder in het bedrijf worden verricht. Een dergelijke overeenkomst, waarbij de werkgever zich niet zou kunnen beroepen op de eischen, die het bedrijf stelt, en waarbij uitsluitend materiele verrijking het oogmerk geweest kan zijn, terwijl aan den werknemer geen recht op een redelijke tegenprestatie wordt gegeven, is, geheel afgezien van artikel 10, in strijd met de goede zeden. Ook de uitvinder, die niet in dienstverband werkzaam is, zal echter de nietigheid van een overeenkomst kunnen inroepen, indien hij kan aantonen, dat hij zijn rechten bij voorbaat heeft afgestaan, zonder dat hij daarvoor van de wederpartij een noemenswaardige tegenprestatie heeft ontvangen. Voor beide overeenkomsten gelden dus volkomen gelijke normen, terwijl de geldigheid van contractsclausules, die speciaal betrekking hebben op het bedrijf, niet behoeven te worden ontkend, integendeel als bijzonder nuttig moeten worden beschouwd, teneinde de juiste verplichting van iederen werknemer uitdrukkelijk vast te stellen.

Indien contractueele bepalingen, betreffende het recht op de uitvindingen, in de arbeidsovereenkomst ontbreken, zal slechts in enkele zeer uitzonderlijke gevallen uit den aard der werkzaamheden kunnen worden opgemaakt, dat het de bedoeling is geweest deze rechten aan den werkgever toe te kennen. De contractueele clausules zijn eveneens van groot belang voor de andere gebieden van den intellectueelen eigendom, die beheerscht worden door de Auteurswet en het Kweekersbesluit 1941. Aangezien laatstgenoemde regeling geen enkele bepaling van de strekking van artikel 10 der Octrooiwet bevat, zal moeten worden aangenomen, dat, bij het ontbreken van bijzondere bepalingen in de arbeidsovereenkomst, het kweekersrecht steeds toekomt aan den werknemer, ongeacht de aard van de hem opgedragen werkzaamheden⁷⁾, terwijl de regeling van de Auteurswet in de practijk volkomen ontoereikend is gebleken, zoodat ook voor intellectueele prestaties op kunstgebied de onderlinge verhouding tusschen werkgever en werknemer in de arbeidsovereenkomst dient te worden vastgelegd.

Dr. J. C. VAN LEEUWEN.

⁵⁾ „Octrooi en Merk”, 11e Jaargang, Januari 1938, blz. 2 en 3.

⁶⁾ Mr. W. H. Drucker, idem, blz. 193, No. 136.

⁷⁾ „Zaaigoed en Pootgoed”, 5e Jaargang, No. 3, Mei 1943, Dr. J. C. van Leeuwen: „Het Kweekersrecht van den Kweeker-werknemer”

WINST UIT LANDBOUWBEDRIJF IN DEN ZIN VAN HET BESLUIT OP DE INKOMSTENBELASTING 1941.

Anders dan zijn voorganger, de Wet op de Inkomstenbelasting 1914 (hierna te noemen de Wet), die alleen opbrengst van onderneming kende, maakt het Besluit op de Inkomstenbelasting 1941 (verder aan te duiden als het Besluit) een onderscheid tusschen winst uit landbouwbedrijf en uit niet-agrarisch bedrijf. Dit onderscheid, dat, behoudens een enkele uitzondering, zonder practisch belang is voor de heffing der inkomstenbelasting, vindt

zijn oorzaak in de bij de totstandkoming van het Besluit reeds bestaande mogelijkheid van de invoering van een zakelijke belasting op het bedrijf, de inmiddels ingevoerde Ondernemingsbelasting 1942, waarvan het landbouwbedrijf, met uitzondering van in bepaalde ondernemingsvormen uitgeoefende bedrijven, wordt vrijgesteld.

Wat voor de inkomstenbelasting onder landbouwbedrijf wordt verstaan, bepaalt art. 18 van het Besluit, waarnaar hier korthedshalve moge worden verwezen. Uit de voorbeelden, die art. 18 geeft, en de opsomming der bedrijven, die krachtens dit artikel mede tot het landbouwbedrijf worden gerekend, blijkt, dat de besluitgever het begrip ruimer opvat dan het gewone spraakgebruik. In dit artikel zal ik mij echter beperken tot het landbouwbedrijf in den gewonen zin des woords.

Het begrip winst in den zin van het Besluit moet zuiver fiscaal worden opgevat. Art. 8 geeft de volgende algemeene omschrijving: winst is het gezamenlijke bedrag van de voordeelen, die, onder welken naam en in welken vorm ook, worden verkregen uit het bedrijf.

De Hooge Raad, die onder vigeur van de Wet reeds meermalen geroepen werd over dit onderwerp te beslissen, rekent tot de opbrengst van een bedrijf alle voordeelen van zaken, die voor de uitoefening van het bedrijf worden gebezigd, ook wanneer het verkrijgen van deze voordeelen niet ligt in den normalen gang van het bedrijf, omdat de uitoefening de gelegenheid opent tot het verkrijgen van deze voordeelen. Derhalve zijn ook de zgn. toevallige opbrengsten belastbaar.

Een tweede, door het Besluit nieuw ingevoerde, onderscheiding treft men aan bij de winstbepaling. Het Besluit geeft n.l. afzonderlijke regels hieromtrent, al naar gelang de belastingplichtige al dan niet boekhoudt. Blijkens de resolutie van 30-6-1941, No. 105, zal de fiscus bij landbouwbedrijven reeds vrij spoedig het bestaan eener boekhouding aannemen. Het bijhouden van een kasboek en het jaarlijks opmaken van een inventarisatie, bestaande uit behoorlijke landbouwstaten met een van waardeeringen voorziene inventaris is reeds voldoende. Is aan deze eischen voldaan, dan wordt, krachtens art. 9, de winst bepaald door vermogensvergelijking, d.w.z. het verschil tusschen begin- en eindvermogen wordt vastgesteld en daarna vermeerderd met de zgn. onttrekkingen en verminderd met de ingebrachte kapitalen.

Waar in het landbouwbedrijf de keuze van het boekjaar veelal afhankelijk wordt gesteld van het tijdstip, waarop de voorraden in het bedrijf zoo gering mogelijk plegen te zijn, ter vermijding van de moeilijkheden, die zich bij de taxatie dezer voorraden kunnen voordoen, zal het boekjaar dus meestal niet met het kalenderjaar, waarmede thans het belastingjaar gelijkvalt, samenvallen, zoodat dan moet worden geschat, welk deel van de winst van het boekjaar als winst van het belastingjaar is te beschouwen.

Wanneer geen, in fiscalen zin, voldoende boekhouding aanwezig is, wordt de winst bepaald als bij art. 12 van het Besluit is aangegeven. D.w.z. het verschil tusschen de brutowinst en de bedrijfskosten moet worden bepaald. De brutowinst is samengesteld uit het verschil tusschen omzet en inkoop, het privé-gebruik, het verschil tusschen de bedrijfsvoorraden bij het begin en bij het einde van het jaar en de bedrijfsvoordeelen buiten den omzet, verminderd met de bijzondere bedrijfsverliezen.

De factoren van de winstbepaling bij boekhoudende landbouwbedrijven.

Het bedrijfsvermogen is het vermogen, dat gebezigd wordt ter verwerving van winst uit landbouwbedrijf (verwerving van opbrengst van eigen onderneming, zegt art. 31, lid 1), terwijl het zuiver bedrijfsvermogen is het verschil tusschen bedrijfsactiva en bedrijfspassiva. De activa en de passiva moeten, volgens art. 10, in aanmerking worden genomen en gewaardeerd overeenkomstig goed koopmansgebruik. Het eerste wil zeggen, dat bij de be-

slissing van de vraag, wat tot de activa en passiva behoort, de regels van het civielrecht niet van doorslaggevend gewicht zijn. Het Besluit geeft enkele aanwijzingen, wat al dan niet tot het bedrijfsvermogen moet worden gerekend. Zoo behoort bijv. het woongedeelte van de boerderij, voorzover het bewonen rechtstreeks verband houdt met de uitoefening van het bedrijf, tot het bedrijfsvermogen. Niet behooren hiertoe de bedrijfsmiddelen van geringe waarde en die, welker gebruik niet langer dan één jaar duurt.

Art. 10 (3) geeft een limitatieve opsomming van de bedrijfspassiva, nl. de verplichtingen, welke tegenover bepaalde natuurlijke of rechtspersonen bestaan of plegen te ontstaan uit reeds bestaande rechtsverhoudingen. Hoewel de redactie van art. 10 (3) limitatief is, neemt men aan, dat ook tot de passiva mogen worden gerekend waarde-correctie posten, mits hierdoor de nettoboekwaarde van de activa niet daalt beneden de waarde, bedoeld in art. 10 (2) (bedrijfswaarde).

Waardeering der activa en passiva, volgens goed koopmansgebruik, wil zeggen: waardeering volgens een consequent toegepast stelsel, dat niet beïnvloed wordt door de vermoedelijke uitkomsten zijner toepassing (Leidraad par. 17; 4), afwijking hiervan in bijzondere omstandigheden blijft natuurlijk geoorloofd.

Het Besluit opent twee mogelijkheden om te dalen beneden de aan de waardeering gestelde grens, nl. de werkelijke aanschaffings- of voortbrengingskosten. Eenerzijds door afschrijving op gebouwen en andere zaken, gebezigd voor het bedrijf (art. 11), anderzijds door de waardeering van een activum, waarvan de bedrijfswaarde — een nieuw begrip — aantoonbaar lager is, voor zolang zulks het geval is, tot op dit peil te doen dalen (art. 10, lid 2). Ter bepaling van de bedrijfswaarde, d. i. volgens art. 10 (2) de waarde, welke een verkrijger, bij overneming van het geheele bedrijf, zou toekennen aan het afzonderlijke activum, indien hij zou uitgaan van de overnemingswaarde van het geheel en voornemens zou zijn, de uitoefening van het bedrijf voort te zetten, wordt door den Leidraad een oplossing gegeven, die hierop neerkomt, dat men de bedrijfswaarde gelijk stelt met de waarde, die aan het activum zou moeten worden toegekend, indien het zou moeten worden geschat op de geldswaarde (eventueel in verband met de bestemming), bedoeld bij art. 7 (1), letter e der Wet op de Vermogensbelasting 1892 (Leidraad par. 18).

Naar boven beperkt alleen goed koopmansgebruik de waardeering tot den kostprijs, behalve bij zaken, die door het enkel verloop van den tijd meer waarde krijgen, zoals levende dieren en planten.

Waardeering van passiva geschiedt, overeenkomstig goed koopmansgebruik, op geldswaarde of nominale waarde; bij voorwaardelijke verplichtingen — hier valt o.a. te denken aan het zgn. kostcontract — zal men de waarde moeten schatten.

Op het gebied van de afschrijving brengt het Besluit weinig nieuws, zoodat hier de reeds bestaande praktijk van kracht blijft.

Nieuw is de bepaling van art. 9 (4), dat, bij de vaststelling van het verschil tusschen begin- en eindvermogen, de waardeveranderingen van landbouwgronden, die niet in de uitoefening van het bedrijf zijn ontstaan, buiten beschouwing blijven. Ook de waardeverandering der zich op deze gronden bevindende opstallen deelen dit lot (Res. 4-2-1943, no. 4, Bel. Ber. I 72).

Het bij de vergelijking gevonden bedrag moet, krachtens art. 9, verminderd worden met de eventueel in het bedrijf als kapitalen ingebrachte gelden of geldswaarde van andere zaken en vermeerderd met de zgn. onttrekkingen, d.w.z. geld en alle andere zaken in den loop van het boekjaar aan het bedrijfsvermogen onttrokken voor doeleinden, aan het bedrijf vreemd. Hiertoe zijn o.a. te rekenen de

geldswaarde van het eigen gebruik, het betalen van priveschulden en eveneens van overheidsboeten (H. R. 28-6-1939, B. 6931). Blijkens de tweede alinea van het tweede lid van art. 9 worden mede tot het begrip onttrekkingen gerekend de beloningen van minderjarigen, wegens in het bedrijf hunner ouders verrichte diensten.

De methode van winstbepaling bij bedrijven zonder een behoorlijke boekhouding, welke, ondanks de krachtige propaganda door de Nederlandsche Heidemaatschappij en diverse landbouwverenigingen, naar aanleiding van de inwerkingtreding der Wet op de Inkomstenbelasting 1914, gevoerd, vooral in de op landbouwgebied achterlijke streken, nog veel blijken voor te komen, zou bij een oppervlakkige lezing van art. 12 een uitgebreide becijfering doen verwachten. In de practijk zal dit wel meevallen, temeer waar, tengevolge van meestal niet overvloedig aanwezige gegevens, veelal geschat zal moeten worden. Dat de fiscus vaak de vrije hand zal krijgen valt niet te verwonderen.

De berekening van de brutowinst geeft geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen. In dit verband zou er alleen op te wijzen zijn, dat de niet-boekhoudende boer, die meent hierdoor minder werk te hebben dan zijn boekhoudende bedrijfsgeenoot, wel eens bedrogen uit kan komen. Immers, één van de componenten van de brutowinst wordt gevormd door het verschil tusschen de waarde der goederenvoorraden bij het begin en bij het einde van het jaar. Hierdoor zullen de taxaties op 31 December moeten geschieden — immers het belastingjaar en het kalenderjaar vallen samen — en derhalve zal de boer zonder boekhouding taxaties moeten verrichten, welke zijn collega, die zijn boekjaar zoo heeft gekozen, dat het begint op het tijdstip, waarop deze voorraden zoo gering mogelijk zijn, achterwege kan laten.

De bedrijfskosten.

In mindering van de brutowinst mogen worden gebracht de bedrijfskosten, dat zijn de kosten, noodig voor de uitoefening van het bedrijf of rechtstreeks daarop betrekking hebbende (art. 12, lid 3). Na deze algemeene omschrijving geeft het Besluit een opsomming van enkele aftrekposten, die als bedrijfskosten worden bestempeld, t.w. kosten van onderhoud, interest van schulden, belastingen, de afschrijvingen volgens art. 11, waardevermindering van schuldvorderingen en andere lasten, die op het bedrijf rusten.

In het vijfde lid van art. 12 noemt het Besluit een drietal groepen van uitgaven, die niet tot de bedrijfskosten mogen worden gerekend, nl. de uitgaven bestemd voor:

1e. aankoop, stichting, verbetering of verandering van gronden, gebouwen, werktuigen, gereedschappen en andere zaken, die voor de uitoefening van het bedrijf worden gebruikt, met uitzondering van de uitgaven, terzake van voorwerpen van geringe waarde, voorzover deze tot de loopende bedrijfsuitgaven worden gerekend;

2e. overneming, uitbreiding, verbetering of verandering van het bedrijf en andere uitgaven van dien aard;

3e. het beloonen van minderjarige kinderen, wegens werkzaamheden in het bedrijf hunner ouders.

Waar het Besluit zoo nadrukkelijk aangeeft wat geen bedrijfskosten zijn, zal men deze posten, uitzonderingen dus, eng moeten uitleggen, waaruit voortvloeit, dat de in het Besluit als bedrijfskosten aangemerkte uitgaven ruim mogen worden opgevat.

Evenals de Wet maakt het Besluit, blijkens het vijfde lid van art. 12, verschil tusschen de uitgaven, die *de bron* van inkomen en die, welke *de opbrengst* van de bron betreffen. De inhoud van genoemd vijfde lid is gelijkloidend met dien van art. 11 der Wet, alleen noemt het Besluit thans ook de beloning van minderjarigen. Het criterium voor de aftrekbaarheid is derhalve, of de kosten al dan niet ten doel hebben de opbrengst van de bron van inkomen blijvend te verbeteren; alleen in het laatste geval is aftrek toegestaan.

Wat betreft de beantwoording van de vraag, of er sprake is van bedrijfskosten, zij opgemerkt, dat, aangezien de redactie van het derde lid van art. 12 gelijklopend is met die van de tweede alinea van het eerste lid van art. 10 der Wet, de onder de vigueur der Wet ontstane jurisprudentie nog van kracht is. Aan den fiscus staat dus, zooals de Hooge Raad besliste (B. 3313), niet ter beoordeling de noodzakelijkheid of doelmatigheid der kosten, mits vaststa dat het zakelijke kosten zijn.

Eenige aftrekposten.

Hierna enkele aantekeningen bij eenige in het Besluit genoemde aftrekposten. Bij de interest van schulden doet zich de vraag voor, of men verschuldigde, doch niet gekweten interessen mag aftrekken; vroeger was dit een dubieus punt, terwijl men thans, met een beroep op het door het Besluit gehuldigde, reële stelsel, dat slechts aftrek van uitgaven toestaat, deze kwestie als opgelost beschouwt. Het is echter opvallend, dat de besluitgever van de gevallen, waar zich deze vraag voordoet, er twee expressis verbis in bovenstaanden zin regelt en juist in het onderhavige geval zwijgt. Men vergelijkte de artikelen 15 (2) en 16 (4).

Ten aanzien van de afschrijving stip ik aan, dat in art. 12 een soortgelijke bepaling, als voorkwam in art. 10 der Wet, ontbreekt. Ik doel hier op de afschrijving op het erfpachtsrecht. De Leidraad, die in par. 19 wijst op de overeenkomst tusschen de leden 3 en volgende van art. 12 en de artt. 10 en 11 der Wet, rept hier niet over. Mag men hieruit afleiden, dat deze afschrijving stilzwijgend onder die, bedoeld in art. 11, is begrepen? Ik ben geneigd deze vraag bevestigend te beantwoorden, temeer waar er m.i. geen enkele reden bestaat om aan te nemen, dat de ratio van deze bepaling der Wet, nl. ondersteuning van de gemeentelijke grondpolitiek (zie M. v. T. op de wet van 11 Januari 1918, S. 5), thans niet meer zou bestaan.

Met betrekking tot de in het zesde lid van art. 12 genoemde uitgaven voor zaken, waarop niet wordt afgeschreven, valt op te merken, dat men hier, evenals men dit deed met betrekking tot de soortgelijke bepaling van art. 11 (2) der Wet, zou kunnen lezen: *voorzoover* daarop niet is afgeschreven (zie o.a. Sinnighe Damsté).

Zooals reeds eerder werd opgemerkt, zijn ook belastbaar de voordeelen, die men verkrijgt buiten het eigenlijke bedrijfsdoel om. Dit winstbegrip is gebaseerd op de constante jurisprudentie van den Hoogen Raad, die redeneert: wanneer men het bedrijf niet uitoefende en dienengevolge niet de beschikking had over de zaken, die hiervoor worden gebezigd, had men de voordeelen, welke deze uitoefening of deze zaken ongewild afwerpen, ook niet genoten, ergo is het winst uit landbouwbedrijf. Eenzelfde redeneering past de belastingadministratie thans ook toe ten aanzien van de Loonbelasting; immers, ter bepaling, of men een bepaalde bate als loon in den zin van het Besluit op de Loonbelasting 1940 (artt. 4 jo 6) moet beschouwen, stelt deze de vraag: had men deze bate ook ontvangen, wanneer de dienstbetrekking niet bestaan had; zoo niet, dan is er sprake van loon, hoe weinig samenhang er ook moge bestaan tusschen de dienstbetrekking en de bate.

Terugkeerend tot ons onderwerp, valt het moeilijk, zonder in een casuïstische bespreking te vervallen, aan te geven, welke baten deze „andere opbrengsten” omvatten.

Samenhang tusschen bedrijfsuitoefening en bate valt gemakkelijk aan te wijzen bij de voordeelen, die ontstaan, tengevolge van het verdwijnen van bedrijfsmiddelen uit het bedrijf, bijv. door verkoop, schenking, onteigening e.d. Ook bij de huurwaarde van het woongedeelte van de hoeve is dit verband nog te bespeuren. Moeilijker wordt dit echter bij diverse schadevergoedingen, die volgens administratie of fiscalen rechter tot de winst gerekend worden. Ik noem o.a. vergoeding, wegens het gemis van het grasgewas van landerijen, tengevolge van het gebruik

daarvan ten behoeve van de uitvoering van rijksrivierenwerken, voorts de vergoeding wegens ter beschikkingstelling van terrein voor grondberging.

Resumeerende kan men zeggen, dat het Besluit, ten aanzien van de winst uit landbouwbedrijf, niet heel veel nieuws heeft gebracht. Veel van wat thans in het Besluit met name wordt genoemd bestond reeds in de praktijk als toepassing der Wet. In vele opzichten is het Besluit op dit punt derhalve een codificatie van jurisprudentie en doctrine.

Mr L. J. SCHIETHART.

THEORETISCH EN REËEL LIDMAATSCHAP VAN BEDRIJFSORGANISATIES.

Algemeene beschikkingen van de Organisatiecommissie bepalen de indeeling en de grenzen der gebieden van het bedrijfsleven, waarvoor de verschillende bedrijfsorganisaties bevoegd zijn. Door die beschikkingen worden ondernemers en ondernemingen, die op een bepaald gebied van het bedrijfsleven werkzaam zijn of zoodanige werkzaamheid aanvangen, bij de voor dat gebied bevoegde hoofdgroep aangesloten¹⁾. Aannemende, dat „aangesloten zijn bij” beteekent „lid zijn van”, kan men constateeren, dat men het lidmaatschap van de hoofdgroep, op welker gebied men werkzaam is, door die enkele werkzaamheid automatisch verwerft. De hoofdgroep, zoo is verder bepaald, verdeelt haar leden over de lagere organisaties; in afwijking hiervan echter wijzen de instellingsbeschikkingen van de lagere organisaties reeds aan, wie haar leden zijn, nl. de ondernemers en ondernemingen, die op het terrein van zulk een lagere organisatie werkzaam zijn²⁾. Ook hier dus: een automatische verwerving van het lidmaatschap.

Den laatsten tijd zijn over de beteekenis van deze constructie twee tegengestelde opvattingen tot uiting gekomen. Aan den eenen kant wordt de stelling verkondigd, dat men het lidmaatschap van een bedrijfsorganisatie bezit, als men maar op het gebied, waarvoor die bedrijfsorganisatie is ingesteld, werkzaam is, ook al zou men door die werkzaamheid in strijd met wettelijke voorschriften handelen³⁾. Aan den anderen kant wordt betoogd, dat men in het Tweede Uitvoeringsbesluit de woorden „op het betrokken gebied van het bedrijfsleven werkzaam zijn” moet lezen „op het betrokken gebied van het bedrijfsleven *rechtmatig* werkzaam zijn”⁴⁾.

Deze strijd van meeningen vloeit voort uit — maar wordt tevens opgelost door erkenning van — de onderscheiding tusschen het *theoretische* en het *reële* lidmaatschap van bedrijfsorganisaties. Het theoretische lidmaatschap wordt beschreven in de abstracte voorschriften: het Tweede Uitvoeringsbesluit en de instellingsbeschikkingen. Het reële lidmaatschap is in de praktijk waar te nemen en blijkt uit het in elk concreet geval aan een onderneming verstrekte bewijs van inschrijving.

* *

Het *theoretische* lidmaatschap verkrijgt men door de enkele werkzaamheid op een bepaald gebied van het bedrijfsleven, onverschillig of men al dan niet in strijd met wettelijke voorschriften zijn bedrijf uitoefent. De abstracte voorschriften spreken immers niet van recht-

¹⁾ Tweede Uitvoeringsbesluit Organisatie Bedrijfsleven 1940, art. 3, lid 1.

²⁾ Idem, art. 3, lid 2; voorts de beschikkingen, waarbij de verschillende bedrijfs- resp. vkgroepen zijn ingesteld.

³⁾ „De Naamlooze Vennootschap” September 1943: „De verordenende bevoegdheid der bedrijfsorganisatie”, door Mr. W. C. L. van der Grinten, pag. 93 e.v. Ook: „De organisatie van het Nederlandsche Bedrijfsleven”, door Mr. J. W. H. Behrens, pag. 67 e.v. (4de druk).

⁴⁾ „Economisch-Statistische Berichten” van 8—12—'43: „Rondom het recht van bedrijfsuitoefening”, door Mr. C. E. de Rooy, pag. 380 e.v.

matigheid. Invoeging van het woord „rechtmatig” zou meer dan interpreteren zijn; men zou er den voorschriften geweld mee aandoen, een geweld, dat zich des te pijnlijker laat voelen, omdat het overbodig is en zelfs, zooals wij aan het slot van deze beschouwing zullen aantoonen, tot ongewenschte consequenties aanleiding kan geven.

Het lidmaatschap wordt eerst *reëel*, wanneer men er zich tegenover een derde op kan beroepen. Doet men zulk een beroep, dan zal men dien derde moeten kunnen bewijzen, dat men het lidmaatschap ook werkelijk heeft. De derde zal daarbij kunnen eischen, dat een van de betrokken bedrijfsorganisatie afkomstige verklaring wordt overgelegd; met een ander bewijs zal de derde geen genoegen behoeven te nemen. De praktijk heeft nu en dan reeds geleerd, dat een ander bewijs niet wordt aanvaard⁵⁾ en verwacht kan worden, dat dit standpunt langzamerhand algemeen zal worden ingenomen⁶⁾.

Een ondernemer, die onrechtmatig⁷⁾ zijn bedrijf uitoefent, zal een dergelijk bewijsstuk nooit kunnen produceren, als tenminste de bedrijfsorganisaties hun taak naar behoren verrichten. Een vakgroep, die een onderneming als lid inschrijft en daarvan een schriftelijk bewijs afgeeft, wetende, dat die onderneming een vestigingsvoorschrift heeft overtreden, of zelfs maar zonder een onderzoek naar de rechtmatigheid der bedrijfsuitoefening te hebben ingesteld, zou schromelijk tekort schieten. Dat zij verplicht is een onderzoek naar de rechtmatigheid van de bedrijfsuitoefening der aspirant-ingeschrevenen in te stellen, volgt reeds uit art. 13 van het Derde Uitvoeringsbesluit⁸⁾; ten overvloede is den bedrijfsorganisaties uitdrukkelijk een controleerende taak toebedacht ten aanzien van de naleving van het Bedrijfsvergunningenbesluit 1941. Heeft het onderzoek naar de rechtmatigheid van de bedrijfsuitoefening een ongunstig resultaat, dan zal geen inschrijving mogen volgen, tenzij de onrechtmatigheid door het alsnog verkrijgen van een bedrijfs- of vestigingsvergunning wordt opgeheven. Geschiedt dit laatste niet, dan zal het betrokken bedrijf zijn werkzaamheden moeten staken; in dat geval zal van inschrijving uiteraard geen sprake meer kunnen zijn.

Het is dus duidelijk, dat een bedrijfsorganisatie bij het inschrijven van haar leden geen voorbeeld zal kunnen nemen aan de inschrijving in het handelsregister; er zijn immers Kamers van Koophandel, die ondernemingen, welke in strijd met het Bedrijfsvergunningenbesluit waren gevestigd, zonder onderzoek naar de rechtmatigheid der bedrijfsuitoefening — tot zulk een onderzoek hadden zij waarschijnlijk ook geen opdracht gekregen — in het handelsregister hebben ingeschreven.

De inschrijving bij een bedrijfsorganisatie heeft dus niet — zooals Mr. van der Grinten heeft betoogd⁹⁾ — louter administratieve beteekenis. Wel is zij administratief van aard; haar beteekenis is echter veel ruimer: de inschrijving is het bewijs, dat men blijkens het door de bedrijfsorganisatie ingestelde onderzoek zijn bedrijf rechtmatig uitoefent, en maakt het theoretische lidmaatschap *reëel*.

* * *

Een moeilijkheid bij dit alles is de vraag, wat een bedrijfsorganisatie moet en kan doen, wanneer zij constateert, dat een onderneming in strijd met een vestigingsregeling

⁵⁾ Zoo wordt hier en daar door producenten, die goederen leveren tegen verbruikers- of tegen handelsprijzen, van hen, die tegen handelsprijzen willen betrekken, het bewijs, dat zij handelaar zijn, geëischt; de afnemer moet dit bewijs leveren door overlegging van een bewijs van inschrijving bij de betrokken vakgroep der Hoofdgroep Handel.

⁶⁾ Op de verhouding van het „theoretisch” lid tot de bedrijfsorganisatie komen wij aan het einde van deze beschouwing nog terug.

⁷⁾ Onder „onrechtmatig” wordt in deze beschouwing alleen verstaan: in strijd met voorschriften van publiekrechtelijken aard, zooals het Bedrijfsvergunningenbesluit, het Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf, de Vestigingswet Kleinbedrijf.

⁸⁾ Art. 13: „De voorzitter moet bij het leiden van zijn organisatie rekening houden met de belangen van het geheele bedrijfsleven en waken voor de belangen van den Staat”. Vestigingsvoorschriften zijn gegeven ten behoeve van de belangen van het bedrijfsleven.

⁹⁾ t.a.p.

bestaat. In den regel zal zij zulk een overtreding constateeren bij het onderzoek, dat aan de inschrijving vooraf dient te gaan. Wat de bedrijfsorganisatie dan *niet* moet doen is duidelijk: zij moet de onderneming niet inschrijven. De onderneming zal ook nooit met succes een bewijs van inschrijving kunnen eischen: als onrechtmatig bestaand lichaam heeft zij geen recht van spreken en zal zij nergens gehoor mogen vinden.

Zeer eenvoudig zou het zijn, als de bedrijfsorganisatie onmiddellijk een einde kon maken aan de existentie van een bedrijf, dat, op het punt van inschrijving staande, in strijd met een vestigingsvoorschrift blijkt te hebben gehandeld. Maar zoo groote eenvoud waarborgt zelden rechtszekerheid. Daarom is het niet al te betreurenswaardig, dat de werkelijkheid anders is; wat echter niet wegneemt, dat er nog wel iets kan worden verbeterd.

Er zijn instructies gegeven, in verband met de controle op de naleving van het Bedrijfsvergunningenbesluit; deze zeggen o.a., dat een bedrijfsorganisatie, welke een overtreding constateert, door de politie proces-verbaal op kan laten maken. Meer effect zal het echter vaak hebben, als men het betrokken rijksbureau, hetwelk opsporingsambtenaren onder zijn personeel telt en over een buitendienst beschikt, verzoekt maatregelen te nemen. Meestal zal de overtreder zonder geweld tot inzicht kunnen worden gebracht. Tegen hardnekkigen kan met behulp van art. 9 van het Bedrijfsvergunningenbesluit worden opgetreden; volgens dit artikel kan de secretaris-generaal van Handel, Nijverheid en Scheepvaart hetgeen in strijd met vestigings- of uitbreidingsverbod is verricht teniet doen, desnoods met behulp van den sterken arm. Dit beteekent, dat de secretaris-generaal de *bevoegdheid* heeft iets teniet te doen. Beter ware het, als de executie vollediger en vooral *dwingender* was geregeld, niet alleen op het gebied van het Bedrijfsvergunningenbesluit, maar eveneens ten aanzien van den detailhandel en het ambacht. Wat dit betreft onderschrijven wij de verlangens van Mr. de Rooy¹⁰⁾, die ook over de opsporing niet tevreden is. Maar met zijn wensch, dat den bedrijfsorganisaties van detailhandel en ambacht opsporingsbevoegdheid wordt toegekend, zal men toch uiterst voorzichtig moeten zijn. Het komt ons voor, dat er een gevaar in schuilt de bedrijfsorganisaties met een dergelijke specifieke overheidstaak te belasten.

Dit vraagstuk staat evenwel slechts in verwijderd verband met het onderwerp, waarover wij thans wilden schrijven. Intusschen geeft het ons de gelegenheid er op te wijzen, dat een bedrijfsorganisatie niet geheel machteloos is ten aanzien van overtreders, en wel tengevolge van het feit, dat men door het theoretische lidmaatschap, dus ook als onrechtmatige bedrijfsuitoefenaar, onderworpen is aan het gezag van den voorzitter eener bedrijfsorganisatie en aan de dwangmiddelen, welke deze voorzitter kan toepassen. Dat dit het rechtmatigheidsonderzoek ten goede zal kunnen komen, is duidelijk. Even duidelijk is het, dat het slechts „theoretische” lid geen beroep op het niet-ingeschreven zijn zal kunnen doen, als het zich in een gunstiger positie zou willen plaatsen, door zich aan bepaalde, door een bedrijfsorganisatie aan haar leden opgelegde, verplichtingen te onttrekken. Een en ander zou niet het geval zijn, indien men, het Tweede Uitvoeringsbesluit restrictief interpreterende, voor het lidmaatschap den rechtmatigheidseisch zou stellen. Niet-ingeschrevenen, en dus ook onrechtmatige bedrijfsuitoefenaren, zouden dan aan elk direct gezag van een bedrijfsorganisatie ontsnappen, hetgeen toch ongewenscht moet worden geacht.

Men kan ons tegenwerpen, dat een „theoretisch” lid van de *voordeelen* der door een bedrijfsorganisatie getroffen maatregelen zal kunnen profiteren. Inderdaad zal dit het geval zijn, tenzij de maatregelen, voorzover zij voordeelen verschaffen, uitdrukkelijk alleen op ingeschrevenen van toepassing worden verklaard.

Mr A. STEMPERS.

¹⁰⁾ t.a.p.

WERKLOOSHEIDSBESTRIJDING IN ZWITSERLAND: HET PLAN ZIPFEL.

Drie Zwitsersche „plannen”.

Zwitserlands economisch leven heeft in dezen oorlogstijd reeds driemaal een „plan” opgeleverd, een stelsel van maatregelen in grooten stijl, bestemd om in een bepaald economisch euvel te voorzien.

Het eerste was het plan-Obrecht, dat het Zwitsersche economische leven aan de oorlogsomstandigheden zou aanpassen, waarin het, voorzoover wij dat uit de schaarsche gegevens, die ons bereiken, kunnen beoordeelen, ook redelijk wel geslaagd is. Het tweede was het plan-Wahlen, dat, uitgaande van het feit (wij komen daarop straks nog terug), dat Zwitserland een zeer groot deel van zijn benodigde levensmiddelen moet invoeren, de bebouwde oppervlakte van het land met niet minder dan 500.000 ha wil uitbreiden.

In 1943 komt een derde plan aan de orde. Het plan-Obrecht bedoelde, het Zwitsersche economische leven aan den oorlog aan te passen; het plan-Wahlen wilde verbetering brengen in een gebrek aan zelfvoorziening, dat juist in den oorlog groote bezwaren heeft; het thans ingediende plan-Zipfel echter heeft het oog geheel op de toekomst gericht en wil de werkgelegenheid in de Helvetische Republiek na den oorlog zoo groot mogelijk maken. Het is het plan van den „Gemachtigde voor de arbeidsmogelijkheden”, Dr. S. Zipfel, die daarin zijn denkbeelden weergeeft over de bevordering van de werkgelegenheid na den oorlog door stimuleering van den uitvoer, het ondernemen van openbare werken en kleinere middelen en over de financiering van één en ander. Het tijdschrift van de „Schweizerische Bankverein” van Juli 1943 geeft daarover een aantal bijzonderheden, die het de moeite loont stelselmatig te overzien.

Stimuleeren van den export.

Eén van de kernfeiten van Zwitserlands economische positie is altijd geweest de behoefte van de bevolking aan geïmporteerde levensmiddelen, daar het schaarsch bebouwde land zelf, ook in vroeger eeuwen, niet voldoende opracht om allen naar behooeren te voeden. Voor dien import was uit den aard der zaak een corresponderende uitvoer noodig; in de huidige periode is de uitvoer van machines en precisie-instrumenten, van textielproducten en voortbrengselen van de chemische, pharmaceutische en chocolade-industrie (dus allen artikelen van, naar verhouding, groote waarde) de tegenpost van den nog steeds noodzakelijken invoer van levensmiddelen. Behalve levensmiddelen heeft Zwitserland voor huisbrand, maar vooral voor de industrie, steenkolen noodig; ook deze invoer moet tegen compenseerenden uitvoer worden bewerkstelligd, zoodat het land zich in oorlogstijd wel eens genoodzaakt heeft gezien, producten uit te voeren, die het zelf zeer wel kon gebruiken, alleen maar om nog dringender zaken, zooals steenkolen, uit het buitenland te kunnen betrekken.

Met deze invoerbehoefte hangen twee kenmerken van het plan-Zipfel samen: de plannen, om den uitvoer te stimuleeren, en die, om de opwekking van electriciteit (immers een met steenkolen concurrerende krachtbron!) uit te breiden. Een enkel woord over den export.

Op grond van de zoeven uiteengezette overwegingen is het duidelijk, dat Zwitserland altijd een belangrijken uitvoer moet hebben, om den import van noodzakelijke levensmiddelen en steenkolen te compenseeren. Het plan-Zipfel echter streeft niet alleen naar handhaving van den uitvoer op een zoo hoog peil, dat dit mogelijk is, maar wil de binnenlandsche werkgelegenheid bevorderen door middel van de uitvoerindustrie en uitvoerhandel. Het is duidelijk, dat het buitenland bereid moet zijn om deze goederen te aanvaarden en in staat moet zijn om ze te betalen, welke laatste factor weer afhangt van

de Zwitsersche invercapaciteit. Daar de ontwikkeling van den Zwitserschen export op haar beurt nauw gebonden is aan een daarmede overeenkomende ontwikkeling van de binnenlandsche markt, is het duidelijk, dat export en binnenlandsche activiteit elkaar over en weer beïnvloeden. Tevens volgt hieruit, dat het bereiken van het doel, dat het plan-Zipfel aan de Zwitsersche economie stelt, alleen mogelijk is bij een evenwichtige ontwikkeling van de verschillende deelen van de volkshuishouding.

Het eerste punt van de export-bevordering in het plan-Zipfel betreft het researchwerk. Men stelt zich voor, de technische en economische mogelijkheden van den Zwitserschen uitvoer nog beter te doen onderzoeken dan voorheen, door coördinatie en (ook financieele) ondersteuning van alles, wat de Overheid, wat instellingen en wat particulieren op dit gebied doen. In het bijzonder wil men het „Office Suisse d'expansion commerciale” (de stichting, die het bekende blad „Informations économiques” uitgeeft) door ruimen steun in staat stellen tot alle marktanalyses, die voor de uitbreiding van den export noodig zullen blijken.

Het productie-apparaat zelf kan wellicht met regeeringssteun worden omgeschakeld op producten, die voor den uitvoer geschikt zijn; het plan-Zipfel geeft aan die maatregel verre de voorkeur boven het (om sociale redenen) steunen van industrieën, die technisch en/of economisch ten achter zijn geraakt. De Zwitsersche industrie lijdt er dikwijls onder, dat zij door een kleinen afzet niet in serie kan produceeren. Door rationalisatie van de productiemethoden en overeenkomsten tusschen Zwitsersche ondernemingen, die door vermindering van de onderlinge concurrentie den wedloop met het buitenland gemakkelijker moeten maken, wil het plan-Zipfel hierin voorzien. De richtlijnen blijven in dezen wat vaag, maar de richting, waarin de ontwerpers een oplossing willen zoeken, is duidelijk.

Openbare werken.

In het internationale kader moet dus de export een verlevendiging van Zwitserlands bedrijvigheid en daardoor een leniging van de werkloosheid brengen; binnenslands staan daarvoor andere middelen ter beschikking, onder welke als eerste de publieke werken genoemd moeten worden. Verscheidene autoriteiten treden daarbij als werkverschaffer op: het Federale bestuur en de Zwitsersche Federale spoorwegen, de kantons en de gemeenten, en, niet in de laatste plaats, de particulieren. Men stelt zich namelijk niet alleen ten doel, direct commercieele, rendabele objecten uit te voeren, maar het streven is er veeleer op gericht, op de lange baan de Zwitsersche productiekraft te vergrooten. Het plan-Zipfel stipuleert in dit verband nadrukkelijk, dat na den oorlog de Staat aan de particuliere ondernemingen het initiatief en de leiding van zaken weer stukje voor beetje moet overdragen. Men stelt zich voor, het particulier initiatief krachtig te stimuleeren en bijv. in landbouwkringen gelegenheid tot productieven arbeid te scheppen, door eerst in staatsbedrijf de bewatering en ontwatering van tal van streken te verbeteren: indijkingen, riviercorrectie, regeling van het waterpeil van verscheidene meren, waterzuiveringen verhoogen het agrarische, productievermogen en bieden in den tijd van voorbereiding aan duizenden handen werk. Hetzelfde geldt voor cultuurtechnische werken in andere streken, waar bijv. tot dusver onontgonnen bosschen voor exploitatie zullen worden geopend en bouwland beter geschikt zal worden gemaakt voor den verbouw van voedselgewassen.

Het gaat hier om groote werken of om lange reeksen van kleine projecten. De Federale spoorwegen hebben een plan van werken opgesteld, die in totaal 760 miljoen Zw. francs zullen kosten. Ten behoeve van de scheepvaart zullen werken tot een bedrag van 253 miljoen Zw. francs worden geëntameerd, waarvan de werken om den Rijn tusschen Bazel en Constance bevaarbaar te maken voor

145 miljoen francs en die tot bevaarbaarmaking van de Rhône voor 70 miljoen francs deel uitmaken. Dit om een indruk te geven van de orde van grootte der projecten, die overigens voor het grootste deel nog slechts op papier bestaan.

Nog in oorlogstijd echter willen de autoriteiten een klein stuk van de plannen tot uitvoering brengen. Twee moeilijkheden daarbij liggen voor de hand: de schaarschte aan grond- en hulpstoffen en het gebrek aan arbeidskrachten, beide euvelen, waaronder ook Zwitserland gebukt gaat. Men zal zich daarom bij de thans reeds aan te vatten projecten tot een kleine selectie beperken, bijv. cultuurtechnischen arbeid in bosschen en velden en terugwinning van gebruikte materialen. In het gebrek aan arbeidskrachten, dat vooral kort na den oorlog nijpend zal zijn, hoopt men bij deze en dergelijke noodzakelijke werken te voorzien door een verplichten arbeidsdienst, die althans den eersten tijd de Overheid in staat zal stellen de arbeidskrachten op die plaatsen aan het werk te zetten, waar dat het dringendste noodig is. De terugkeer tot het normale arbeidsproces blijft echter evenzeer einddoel, als op andere punten een niet geleid economisch stelsel den ontwerpers van het plan-Zipfel als ideaal voor oogen staat, waarnaar men, al is het ook op langen termijn, moet streven.

Vreemdelingenindustrie.

Na de publieke werken speelt bij de verschaffing van werkgelegenheid ook Zwitserlands traditioneele toeristenindustrie een rol. De beteekenis van het toerisme voor de Zwitsersche welvaart wordt uitnemend geïllustreerd in het voorbeeld, dat het rapport noemt: één dag, dien een vreemdeling in één of ander Zwitsers hotel doorbrengt, is op de betalingsbalans van het land gemiddeld evenveel waard als de verkoop van een Zwitsers horloge in Amerika. Enkele maatregelen, zooals intensieve propaganda en personeelopleiding of -herscholing, liggen voor de hand en zijn betrekkelijk eenvoudig van aard. Grooter omvang hebben de drie groepen van „grote” maatregelen, om het hotelwezen uit den noodtoestand van de oorlogsjaren (die overigens al eerder begonnen was) weer op te heffen. Een bedrag van 160 miljoen Zw. francs zal naar schatting noodig zijn, om de bestaande hotels van hun overmatige schuldenlast te bevrijden en zoo een reële exploitatie weer mogelijk te maken. Dan blijft echter het groote probleem, waarmede het Zwitsersche hotelwezen reeds vóór den oorlog te kampen had, namelijk de overbezetting in verhouding tot de vraag naar hotelruimte. Hoe groot die vraag na den oorlog zal zijn, is uiteraard nog geenszins te zeggen. Maar wel staat vast, dat met kracht moet worden gewaakt tegen een te groot aanbod van hotelruimte en een overmatige concurrentie, die loonende exploitatie vrijwel onmogelijk maken. Het plan-Zipfel verlangt daarom het oprichten van exploitatiegemeenschappen, ter vermindering van te scherpe onderlinge concurrentie, en het beperken van de oprichting van nieuwe hotels tot die gevallen, waarin daaraan blijkbaar behoefte bestaat.

Agrarische projecten.

Zooals gezegd, stelt het plan-Zipfel zich in de eerste plaats voor het vergrooten van het nationale productievermogen. In een land als Zwitserland komt daarbij in het bijzonder de boerenstand in aanmerking, om door welgekozen maatregelen tot grootere en betere productieve prestaties te worden geleid. Het plan stelt zich kleinere dingen voor, zooals de perfectionneering, vooral uit hygiënisch oogpunt, van de melkveestallen, wat voor de kwaliteit en dus voor de verkoopbaarheid van de melk uiteraard van groote beteekenis is. Van grooteren omvang zijn de werken, die voortbouwen op den in werkverschaffing gereedgemaakten bouwgrond. Het spreekt wel vanzelf, dat onder het hoofd „publieke werken” het cultuurrijp maken van duizenden hectaren ressorteert. Als deze grond echter als bouwland ter beschikking staat,

moet daarvan een goed gebruik worden gemaakt; daarvoor is niet alleen de inzet van individueele boeren noodig, maar ook de herplaatsing van boerengezinnen in groepsverband, m.a.w. binnenlandsche kolonisatie. In het bijzonder stellen de ontwerpers van het plan-Zipfel zich voor, voor groepen van industrieele arbeiders (de nijverheid ligt in Zwitserland tamelijk verspreid) bij de fabrieken of bij fabrieksstadjes tuinbouwkolonies te stichten, die de kloof tusschen stedelijke en landelijke levenswijze eenigszins kunnen dichten.

Een andere bevolkingsgroep, die van de maatregelen uit deze categorie zal moeten profiteren, is de bevolking van de bergstreken, die door haar isolement economisch en sociaal vaak achterstaat bij andere deelen van de bevolking. Het isolement wil men opheffen of verminderen door den aanleg van wegen en den bouw van bergspoorlijnen, hun productiekraft vergrooten door de oprichting van coöperatieve melkerijen, uitbreiding van de mogelijkheden van huisnijverheid, enz.

Een met deze zaken verband houdende kwestie is de bezoldiging en huisvesting van landarbeiders. Deze zijn zoodanig, dat zij de arbeiders op de landbouwbedrijven voor een groot deel niet in staat stellen een gezin te stichten. Sociale en economische redenen dragen hier om een oplossing, die het plan-Zipfel, volgens richtlijnen van den Zwitserschen boerenbond en de vereeniging voor binnenlandsche kolonisatie, wil nastreven.

Steunende en voortbouwende op de uitbreiding van den beschikbaren grond volgens het plan-Wahlen, projecteert het plan-Zipfel zoo een geheel van maatregelen, die, indien zij tot stand komen, het sociale en economische peil van den Zwitserschen boerenstand ongetwijfeld zullen kunnen verhoogen.

Financiering.

Een groot deel van de kosten van het plan zullen door de autoriteiten, die de werken ondernemen, zelf moeten worden gedragen. Voor de gemeenten, die in het algemeen kleinere projecten gaan entameeren en die op langen termijn uitvoeren, zal het wel mogelijk zijn, de kosten rechtstreeks uit eigen middelen te bestrijden. Voor andere lichamen, die groote projecten aanvatten, zooals de spoorwegen, is de wijze van financiering evenwel minder duidelijk, wat de Zwitsers zelf toegeven. Zij verwachten echter, door het uitsparen van werklozensteun en doordat de kostwinnersvergoeding aan gezinnen van militairen na den oorlog vervalt, groote bedragen vrij te krijgen, die voor de uitvoering van het plan-Zipfel kunnen worden aangewend.

Bij de technische uitvoering van de financiering ligt het in het voornemen, de kantonale banken en de groote handelsbanken in te schakelen. Deze hebben zich in beginsel bereid verklaard, federale wissels, uitgegeven om de werken van het plan-Zipfel te financieren, in disconto te nemen, mits de Nationale Bank ze in herdisconto wil nemen; ook deze laatste faciliteit zal waarschijnlijk worden verkregen, zoodat de inschakeling van het normale bankapparaat bij de uitvoering van het plan verzekerd schijnt.

Daarmede is overigens nog niet alles gezegd. De vergroote uitvoer, dien men wil nastreven, moet eveneens gefinancierd worden en Zwitserland bereidt er zich reeds voor, als wapen in den concurrentiestrijd, zeer lange betalingstermijnen te moeten toestaan. De geheele financiering van het exportrisico is een moeilijk punt, dat handelaren en bankiers zich echter voorstellen in organisatorische samenwerking te kunnen oplossen, als de Staat hun slechts door exportcredietgaranties ruggesteun wil geven.

Algemeene indruk.

Hier, evenals op andere punten, blijft het plan-Zipfel eenigszins in het vage, vooral ten aanzien van de uitvoeringen van de oortworpen maatregelen. Wij mogen de

ontwerpers van het plan daar niet hard om vallen, het is een noodzakelijk euvel van al zulke plannen. Hoe de kosten van alle geprojecteerde maatregelen bestreden moeten worden, weten ook de ontwerpers nog niet nauwkeurig. Hoe zij bij den steun aan de nationale nijverheid tusschen efficiënt- en niet-efficiënt werkende bedrijven zullen onderscheiden, is ons nog niet onthuld. Er ligt, zeker in de aangehaalde publicatie van de „Schweizeri-

sche Bankverein”, misschien wat optimistisch veel nadruk op den terugkeer tot „normale” toestanden en op de uitsluitende voortreffelijkheid van het vrije initiatief der particuliere ondernemers.

Maar de hoofdzaak is, dat men de opstelling van dit plan heeft aangedurfd en daarbij is uitgegaan van twee juiste grondstellingen. De eerste stelling is, dat de gemeenschap haar geld beter in werken als de hier opge-

MAANDCIJFERS

INDEXCIJFERS VAN NEDERLANDSCHE AANDEELEN (Contraal Bureau voor de Statistiek)

(Men zie voor de wijze van berekening der indexcijfers het Maandschrift van het C.B.S. van Maart 1925, blz. 355 e.v. en 30 April 1937, blz. 605 e.v. De lijst der fondsen, uit welke notering de indexcijfers worden berekend, ligt ter inzage op het Centraal Bureau voor de Statistiek).

De tusschen haakjes geplaatste cijfers geven het aantal fondsen aan, waaruit het indexcijfer is berekend.

1930 = 100	Productie- middelen industrieën (29)	Consumptie- goederen industrieën (22)	Nijverheid (51)	Banken (6)	Scheepvaart- onder- nemingen (6)	Petroleum (1)	Internationale fondsen ¹⁾ (5)	Suiker (5)	Rubber (7)	Tabak (4)	Thee (5)	Indische onder- nemingen ²⁾ (29)	Algemeen index- cijfer ³⁾ (100)	Amerik. fondsen (15)
1930	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1931	72	76	74	86	55	57	51	63	51	68	65	66	70	59
1932	44	55	49	64	30	37	32	36	29	39	46	41	46	39
1933	51	59	54	72	26	44	34	35	45	38	59	49	52	36
1934	50	66	57	68	21	42	34	28	73	41	69	58	55	34
1935	46	67	55	75	21	47	38	34	80	48	65	60	55	37
1936	52	76	64	80	38	79	44	42	109	70	73	79	66	62
1937	85	108	95	103	113	108	70	64	209	92	107	120	104	76
1938	84	105	93	99	98	90	57	56	145	81	94	98	96	54
1939	86	100	92	80	94	79	45	63	132	53	84	86	90	56
1941 ⁴⁾	140	154	146	91	139	72	74	75	192	75	101	110	129	—
1942	164	174	168	102	131	81	93	50	122	48	72	71	132	—
1943	198,2	207,2	202,1	110,8	— ⁵⁾	— ⁵⁾	116,7	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	— ⁵⁾	151,0	—
Jan. 1942	160,4	174,5	166,4	103,6	127,2	65,8	89,5	53,7	127,1	49,0	78,0	76,2	131,6	—
Febr. „	157,5	170,5	163,1	107,1	118,5	60,9	85,4	46,2	101,5	41,4	70,3	63,1	125,5	—
Maart „	154,4	168,5	160,5	104,9	112,7	62,3	84,2	43,9	106,1	41,8	61,3	62,3	123,1	—
April „	167,1	176,9	171,4	107,9	133,2	79,0	93,5	50,5	126,3	49,7	73,7	73,6	134,6	—
Mei „	159,0	169,3	163,4	101,4	133,3	79,5	90,3	48,0	122,6	47,8	72,0	70,7	128,3	—
Juni „	164,6	175,5	169,3	99,5	138,9	88,4	94,4	51,4	130,6	50,6	75,2	75,1	133,4	—
Juli „	167,6	178,5	172,3	99,9	136,0	90,6	95,8	49,6	125,2	47,7	71,7	71,7	134,1	—
Aug. „	176,6	187,8	181,5	102,1	146,5	103,0	103,3	52,5	131,8	51,4	73,5	75,8	141,4	—
Sept. „	170,8	173,0	173,9	98,6	136,0	88,7	95,9	52,3	130,8	52,1	75,4	75,9	136,0	—
Oct. „	158,7	161,7	160,0	95,5	126,9	80,9	89,2	47,8	118,0	46,6	69,6	68,7	125,3	—
Nov. „	163,2	166,1	164,5	98,1	128,9	95,1	94,8	51,3	123,1	47,6	70,5	70,8	128,8	—
Dec. „	170,9	177,7	173,9	103,0	132,9	— ⁶⁾	99,3	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	135,9	—
Jan. 1943	195,6	202,4	198,4	198,2	— ⁶⁾	— ⁵⁾	104,2	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	141,3	—
Febr. „	196,4	203,5	199,8	100,3	— ⁶⁾	— ⁵⁾	115,5	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	151,4	—
Maart „	196,6	205,7	200,5	101,1	— ⁶⁾	— ⁵⁾	115,3	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	150,4	—
April „	198,6	208,0	202,7	102,3	— ⁶⁾	— ⁵⁾	118,0	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	151,8	—
Mei „	199,8	208,7	203,6	103,6	— ⁶⁾	— ⁵⁾	118,8	124,3	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	— ⁶⁾	152,5	—
Juni „	199,2	208,8	203,3	103,7	132,7	97,3	118,9	56,9	126,7	50,1	72,0	74,8	152,4	—
Juli „	198,3	208,2	202,6	103,2	132,7	97,3	117,7	57,0	126,3	49,7	— ⁶⁾	74,7	151,9	—
Aug. „	197,6	208,0	202,1	103,4	132,7	97,3	117,5	57,0	126,3	49,8	— ⁶⁾	74,7	151,7	—
Sept. „	198,8	208,0	202,8	103,6	132,7	97,3	118,5	57,0	126,3	49,6	— ⁶⁾	74,7	152,1	—
Oct. „	199,0	208,0	202,8	103,5	132,7	97,3	118,6	57,0	126,3	49,6	— ⁶⁾	74,7	152,1	—
Nov. „	199,1	208,3	203,0	103,4	132,7	97,3	118,7	57,0	126,3	49,6	72,0	74,7	152,2	—
Dec. „	199,0	208,0	203,0	103,7	132,7	97,3	119,1	57,6	126,3	49,6	72,0	74,7	152,2	—

¹⁾ Fondsen, die zowel internationaal verhandelbaar zijn, als geacht kunnen worden sterk den invloed van den buitenlandschen conjunctureelen toestand te ondervinden.

Hieronder is ook het petroleumaandeel uit de voorafgaande kolom opgenomen.

²⁾ Hieronder zijn begrepen de aandelen uit de 4 voorafgaande kolommen.

³⁾ Aandeelen van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische ondernemingen, waaronder 3 fondsen, die niet in de voorafgaande kolommen zijn opgenomen.

⁴⁾ Daar over de maanden Mei t.e.m. Augustus 1940 geen indexcijfers werden berekend, is het niet mogelijk een gemiddelde voor 1940 te geven.

⁵⁾ Daar over eenige maanden geen indexcijfers bekend zijn, is het niet mogelijk een gemiddelde over 1943 te geven.

⁶⁾ Niet bekend, weinig of geen notering.

noemde kan steken dan in werkloozensteun. De tweede, dat men zijn aandacht allereerst moet richten op het verhoogen van de *productiekracht* van de bevolking, waardoor (ook in sociaal opzicht) op langen termijn goede resultaten worden geboekt. Deze opzet op zijn minst is geslaagd.

Mr J. BARENTS.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED

HANDEL EN NIJVERHEID.

Administratieplicht. Nadere toelichting op de verordening algemeene administratieplicht. (E. V. No. 34; blz. 925).

Algemeen Vestigingsverbod. Wijziging van het Besluit Algemeen Vestigingsverbod Kleinbedrijf 1941, waarbij in het vervolg ook takken van bedrijf, waarop de Vestigingswet Kleinbedrijf 1937 van toepassing is, onder dit besluit komen te vallen. (E. V. No. 37; blz. 1009).

Arbeidszaken. Nadere besluiten en mededeelingen inzake de wachtgeldregeling bij ongevallen, verplichte verzekering van inwonende kinderen, ziekenfondsverzekering voor varend personeel, premies ingevolge de Kinderbijslagwet, uitkeering bij overlijden. Instelling van zgn. leerlingstelsels voor de straatmakerij, de houtbewerking en de kleermakerij. Besluit inzake afwijkingen van de voorgeschreven werktijden in de brood- en banketbakkerijen. Mededeeling van den Gemachtigde voor den Arbeid inzake belooning van vrouwenarbeid. (E. V. Nos. 35, 36 en 37; blz. 951, 953, 978, 981, 1009, 1017 en 1020).

Handel. Beperking van den handel in gebruikte naaimachines. Nadere vaststelling van de voorwaarden bij

verkoop en aflevering van kleine drijfriemen. Besluit inzake verplichte openstelling van levensmiddelenwinkels in verband met evacuatie. Wijziging der beschikking inzake den handel in oude nonferrometalen. (E. V. Nos. 34 en 35; blz. 928, 950 en 956).

Heffingen. Vaststelling van de heffing, welke de margarinefabrikanten aan het Centraal Bureau voor M.V.O. verschuldigd zijn op f 56,30 (vóór 26 September 1943 f 55,70) per 100 kg afgeleverde margarine. De heffingen op zaazaden en -granen, die telers aan het Bedrijfschap voor Zaaizaad en pootgoed voor akker- en weidebouw moeten afdragen zijn opnieuw vastgesteld, met terugwerkende kracht vanaf 28 Juli 1943. (E. V. Nos. 37 en 38; blz. 1012 en 1045).

Industrie. Verruiming van de vervaardigingsmogelijkheden van gloeilampen voor 110 volt. Vervaardigingsbeperking voor bepaalde generatoren, voor meubelbeslag en voor gasontploffingsveilige motoren. Nadere regeling van de fabricage en afzet van bepaalde soorten gloeilampen. Besluit inzake den inlichtingsplicht voor fabrikanten van industrieele producten. (E. V. Nos. 34, 35 en 37; blz. 925, 953, 1011 en 1012).

Monopolieproducten. Aanwijzing van buntwortel, zegge, russchen en lischdoden als zgn. monopolieproducten. Besluit inzake het uitvoermonopolie voor bloemkwekerijproducten en het uitvoermonopolie voor grit. (E. V. Nos. 34, 35 en 36; blz. 928, 957 en 984).

Steunregeling stilgelegde bedrijven. Goedkeuring van een steunregeling voor de rubberverwerkende industrie. Uitvoeringsbeschikking inzake de steunregeling voor gesloten industrieele bedrijven. (E. V. Nos. 37 en 38; blz. 1010 en 1034).

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK. (Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen ¹⁾	Binnenl. wissels openmarktpapier, beleeningen, voorschotten a/h. Rijk en diverse rekeningen ¹⁾	Totaal activa	Totaal opeisch. schulden
24 Jan. '44	4.277.620	145.646	4.492.726	4.341.668
17 " '44	4.223.864	151.469	4.447.407	4.298.622
10 " '44	4.280.231	143.678	4.396.066	4.250.078
3 " '44	4.147.220	134.220	4.362.287	4.218.856
27 Dec. '43	4.155.538	135.198	4.360.008	4.217.827
20 " '43	4.101.690	136.106	4.317.792	4.175.745
13 " '43	4.050.895	142.211	4.265.450	4.124.821
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Bankassig-natiën en diverse rekeningen	Saldo Rijk R/C (D/C)	Schatkist-papier rechtstr. ondergebracht
24 Jan. '44	3.552.668	788.952	82.181	C. 153.609	—
17 " '44	3.527.932	770.647	79.903	C. 178.425	—
10 " '44	3.514.600	735.167	77.396	C. 192.228	—
3 " '44	3.511.514	707.131	74.691	C. 182.234	—
27 Dec. '43	3.477.519	740.019	73.503	C. 106.903	—
20 " '43	3.423.806	751.938	73.082	C. 119.567	—
13 " '43	3.383.718	741.015	71.753	C. 120.239	—
6 Mei '40	1.158.613	255.174	10.230	C. 22.962	—

¹⁾ Ingevolge de verordening 58/1943 (d.d. 26 Juni) zijn de posten „Correspondenten in het buitenland” en „Buitenlandsche betaalmiddelen (excl. pasmunt)”, voorheen begrepen in de „Diverse rekeningen”, vanaf 5 Juli opgenomen onder de buitenlandsche portefeuille, in onze staat samengevat als „deviezen”.

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL. (in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reichskreditkassen	Credit a. h. particuliere bedrijfsleven	Credit aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
6 Jan. '44	77.391	899	17.466	1.894	84.156	7.027	5.646
29 Dec. '43	76.983	947	16.729	1.900	83.211	7.038	5.489
22 " '43	76.478	826	16.630	2.020	82.885	6.856	5.350
16 " '43	76.266	925	16.468	2.113	82.607	6.810	5.448
9 " '43	75.653	959	16.771	2.126	82.435	6.922	4.918
8 Mei '40	23.609	5.394	595	1.480	29.806	—	990

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	7 Jan. 1944	15 Jan. 1944
	<i>in guldens</i>	<i>in guldens</i>
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	89.754.752,55	85.158.969,90
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	2.860.541,57	957.102,02
Voorschotten op ult. Nov./Dec. 1943 aan de gem. verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op die belastingen en op de vermogensbelasting	22.030.880,91	26.048.415,97
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	325.184.401,41	324.244.521,49
Idem voor Suriname ¹⁾	8.661.767,58	8.703.887,58
Idem voor Curaçao ¹⁾	91.986,55	95.986,55
Kasvord. wegens creditverstreking a. h. buitenland	16.012.028,—	16.012.028,—
Daggeldleeningen tegen onderpand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks-comptabelen	278.327.536,65	284.539.660,—
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	—	—
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ¹⁾	178.147.146,06	160.730.491,78
Verplichtingen		
Voorschot door De Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Voorschot door de Ned. Bank in regk.-crt. verstrekt	—	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	6.706.000,—	6.706.000,—
Schatkistpromessen in omloop	3.119.000.000,— ²⁾	3.102.800.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	217.481.696,50	217.040.309,—
Schuld op ult. Mei/Juni 1943 aan de gem. wegens a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede op. op die bel. en op de vermogensbelasting	—	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ¹⁾	1.414.900,19	3.150.542,46
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ¹⁾	627.735.870,42	648.423.573,24
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	4.319.648,20	819.648,20
Id. aan div. instellingen ¹⁾	321.862.618,56	446.038.217,18

¹⁾ In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks ondergebracht bij De Nederlandsche Bank nihil. ³⁾ Nihil.

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1943 het Jaarregister 1943, laatste bladzijde)

	Blz.		Blz.	Blz.
Administratieplicht	27, 55	Scheidsgerecht Voedselvoorziening	41	
Algemeen Vestigingsverbod	55	Sierteelt	41	
Ambacht	27	Steunverleening a. Stijlgelegde Bedrijven	40, 55	
Arbeidszaken	27, 55	Suikerbieten e. d.	41	
Bank- en Credietwezen	41	Tabak	40	
Belastingzaken	41	Textiel	40	
Betalingsverkeer met het buitenland	27	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek	41	
Handel	27, 55	Tuinbouw	41	
Heffingen	41, 55	Vee	41	
In- en Uitvoer	26	Veevoeder	41	
Industrie	27, 55	Vestigingswet Kleinbedrijf	41	
Kamers van Koophandel	40	Visscherij	41	
Landbouw	41	Vlas	41	
Monopolieproducten	55	Zaden	41	
Omzetbelasting	41	Zuivel	41	
Opheffing Centrales	40			
Organisatie Bedrijfsleven	27			
Pluimvee	41			
Prijnsregelingen	40			

LEVENSVZERKERING MAATSCHAPPIJ

zoekt voor haar kantoor te Amsterdam

Academisch geschoolde kracht

met boekhoudkundige ervaring, in staat leiding te geven. Leeftijd 30—35 jaar. Commercieel inzicht en ervaring in soortgelijk bedrijf gewenst. Onmiddellijke indiensttreding. Candidaten moeten bereid zijn eventueel deel te nemen aan een psychologisch onderzoek bij de NEDERLANDSCHE STICHTING VOOR PSYCHOTECHNIEK te Utrecht. Brieven met uitvoerige inlichtingen, eigenhandig geschreven en voorzien van twee nieuwe scherpe foto's van voren en opzij, vóór 3 Februari a.s. te richten aan ADVERTENTIEBUREAU v/h ALTA, te UTRECHT, met vermelding op het couvert: no. 3240-E.

Dr. P. J. Verdoorn:

Ontwikkeling en druk der constante kosten

Publicatie No. 33 A

van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 2.50*

(Prijs voor leden en donateurs van het N.E.I. f 1.85; bestellen bij het N.E.I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

UITGAVE: DE ERVEN F. BOHN N.V., HAARLEM

De Scheepsbouwnijverheid in Nederland

door **Ir. J. W. Bonebakker**

Publicatie no. 16 van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 1.55*

Donateurs en leden **f 1.10**; bestellen bij het N. E. I.

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave van **De Erven F. Bohn N.V. - Haarlem**

Hypotheekbanken en Woningmarkt in Nederland

door

Ch. GLASZ

15de publicatie van het Nederlandsch Econ. Instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.10; bestellen bij het N. E. I.).

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Koninkl. Nederlandsche Boekdrukkerij

**H. A. M. ROELANTS
SCHIEDAM**

Onze terzake-kundige staf is te allen tijde voor gratis advies te Uwer beschikking. Tel. 69300 (3 lijnen)

TINRESTRICTIE EN TINPRIJS

door **M. J. Schut**

31ste Publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel (voor donateurs en leden bij het N.E.I.)

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem